

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор школи

Галина ФЕДЮНІНА

12.06 2020 року

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

на 2020-2021 н.р.

4-Б,4-В КЛАСИ

СХВАЛЕНО

на засіданні педагогічної ради

Протокол №10

від 12.06.2020 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Початкова освіта в спеціалізованій школі №7 імені М.Т Рильського м. Києва – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Період життя дитини молодшого шкільного віку (4 класи) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довільності поведінки, міжособистісної позитивної комунікації, відповідальності, діяльнісного і різнобічного освоєння навколишньої дійсності та ін. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання- фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої.

Зберігаючи наступність із навчанням із дошкільним періодом дитинства, початкова ланка забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Вимоги до осіб, які можуть навчатися за Освітньою програмою 4 класів

До дітей, які продовжують навчання за Освітньою програмою наступних класів, враховуються вимоги досягнень попереднього етапу їхнього розвитку.

Для осіб з особливими освітніми потребами Освітня програма 4 класів доповнюється освітньою програмою корекційно-розвиткового складника.

Освітня програма для 4 класів – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів, індивідуальних проектів, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання.

Освітню програму для 4-Б, 4-В класів розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87, на основі Типових освітніх програм 3-4 класів (затверджені наказом МОН від 29.05.2015 № 584).

Освітня програма для 4 класів побудована із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Очікувані результати навчання учнів 4 класів

Зміст Освітньої програми для 4 класів має потенціал для формування у здобувачів таких ключових компетентностей, визначених Державним стандартом:

- 1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;
- 2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;

4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства;

7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційнокомунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

8) навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворчої, музичної та інших видів мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організовувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в 4 класах здійснюється за 12-бальною системою.

Перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх галузей, логічна послідовність їх вивчення

Формування в учнів початкової школи ключових компетентностей, передбачених Освітньою програмою для 4 класів, здійснюється за такими освітніми галузями:

1. Мовно-літературна освітня галузь.
2. Математична освітня галузь.
3. Природнича освітня галузь.
4. Суспільствознавча освітня галузь.
5. Технологічна освітня галузь.
6. Мистецька освітня галузь.
7. Здоров'язбережувальна освітня галузь.

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах.

До Освітньої програми 4 класів (4-Б, 4-В) додано Навчальні плани, що пропонують підхід до організації освітнього процесу: **перелік освітніх компонентів, загальний обсяг навчального навантаження та орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів,**

дисциплін. Навчальні плани зорієнтовані на роботу початкової школи за 5-денним навчальними тижнем.

Навчальний план для 4-Б, 4-В класів складено на підставі наказу МОН України від 20.04.2018р. № 407 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти І ступеня» (таблиця 4 Типової освітньої програми) - додаток 1.

Класи	Примітка	Варіант Типових навчальних планів, затверджених Міністерством освіти і науки України
4-Б,В	з українською мовою навчання, з поглибленим вивченням англійської мови	Типовий навчальний план початкової школи (таблиця 4 до Типової освітньої програми наказу МОН від 20.04.2018 р. № 407

Загальний обсяг навчального навантаження на учня 4 класів – 910 годин/навчальний рік.

Гранично допустиме навчальне навантаження учнів встановлено відповідно до вимог Закону України «Про загальну середню освіту», враховані санітарно-гігієнічні норми та нормативна тривалість уроків 4 класах – 40 хвилин.

Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження.

Гранична наповнюваність класів та тривалість уроків встановлюється відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту».

Поділ класів на групи при вивченні окремих предметів здійснюється відповідно до чинних нормативів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки від 20.02.2002р. № 128, зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 06.03.2002 за № 229/6517; листа МОН 1-9/332 від 22.05.2018 р.

З метою виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів і потреб, формування в учнів на доступному рівні системи художніх знань і вмінь відповідно до рішення педагогічної ради (протокол № 10 від 12.06.2020 року) у 4-х класах представлена предметами «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво». У 4-х класах «Музичне мистецтво» - 1 година на тиждень

(запланована за Типовим навчальним планом на вивчення предмету «Мистецтво») та «Образотворче мистецтво» – 1 година на тиждень за рахунок годин, визначених як додатковий час на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних та групових занять.

Мовно-літературний компонент навчальних планів реалізується через вивчення предметів «Українська мова (мова і читання)», та «Іноземна мова (англійська)».

Освітня галузь «Математика» реалізується однойменним навчальним предметом «Математика» в 4-Б, 4-В класах.

Освітня галузь «Природознавство» реалізується однойменним предметом «Природознавство» в 4-Б, 4-В класах.

Освітня галузь "Суспільствознавство" реалізується предметом "Я у світі" у 4-Б, 4-В класах.

Галузь «Технології» реалізується через вивчення предметів «Трудове навчання», «Інформатика» (4-Б, 4-В).

Галузь «Здоров'я і фізична культура» реалізується через вивчення предметів: «Основи здоров'я», «Фізична культура».

Форми організації освітнього процесу

Очікувані результати навчання, окреслені в межах кожної галузі, досяжні при використанні інтерактивних форм і методів навчання: дослідницьких, інформаційних, мистецьких проєктів, сюжетно-рольових ігор, інсценізацій, моделювання, ситуаційних вправ, екскурсій.

Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроків, екскурсії, віртуальні подорожі, спектаклі, квести тощо.

Вибір форм і методів навчання вчителі визначають самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальній програмі окремого навчального предмета.

Інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти

Кадрове забезпечення освітньої діяльності - один із основних показників системи внутрішнього забезпечення якості освіти. На кінець 2019-2020 навчального року викладання предметів здійснювали 14 учителів, з них 8 вчителів мають вищу кваліфікаційну категорію, 4 – I кваліфікаційну категорію, 1 – II кваліфікаційну категорію, 2-бакалаври; 5 учителів мають звання «учитель-методист», 4 – «старший учитель».

Вчителі, що працюватимуть за програмою науково-педагогічного проекту «Інтелект України» пройшли курсову перепідготовку та мають відповідні сертифікати, що дозволяють викладати в даних класах.

В школі постійно створюються необхідні умови для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників шляхом взаємовідвідування уроків, проведення тижнів педагогічної майстерності, семінарів, тренінгів, методичних нарад. Учителі систематично беруть участь у методичних заходах районного та міського рівня, підвищують свій методичний рівень шляхом самоосвіти, беруть участь у вебінарах та тренінгах.

Навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності

Всі учні забезпечені підручниками, вчителі у своїй роботі використовують навчальні програми, підручники і навчально-методичні посібники, які мають гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України».

Матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності

Для навчання учнів вивисовуються 12 навчальних кабінетів, 2 кабінети іноземної мови, 2 комп'ютерні класи, спортивна зал, актова зала, бібліотека, медичний кабінет. Кабінети обладнані спеціальними меблями, мають меблі для зберігання наочності, роздавального матеріалу тощо. Навчальні кабінети обладнані 5 плазмовими телевізорами.

Якість проведення навчальних занять

Учні 4 класів оцінюються за 12-бальною системою. Одним із основних напрямків роботи педагогічного колективу є створення цілісної скоординованої системи з виявлення, розвитку та стимулювання обдарованих учнів.

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

оновлення методичної бази освітньої діяльності;

контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;

моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;

створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.

Навчальний план 4-Б,4-В класи

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах
		4-Б,4-В класи
Мови і літератури (мовний і літературний компоненти)	Українська мова	7
	Іноземна мова	4
Математика	Математика	4
Природознавство	Природознавство	2
Суспільствознавство	Я у світі	1
Мистецтво	Музичне мистецтво	1
	Образотворче мистецтво	+1
Технології	Трудове навчання	1
	Інформатика	1
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1
	Фізична культура	3
Усього		22+1+3
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня		23
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)		26

Директор школи

Галина ФЕДЮНІНА

Українська мова

4 клас

119 годин

1-варіант

I семестр – 64 години (4 години на тиждень);

II семестр – 55 годин (3 години на тиждень)

2-варіант

3,5 години на тиждень, з них (0,5+0,5) один раз на тиждень УРЗМ

У 4 класі завершується вивчення початкового курсу української мови. Учні мають не тільки здобути нові знання, уміння і навички в роботі над текстом, із граматики, фонетики, правопису та розвитку мовлення, а й систематизувати відомості з різних розділів мови, узагальнити і закріпити опрацьоване в 1–3 класах. Адже знання і мовленнєві вміння, набуті молодшими школярами в початкових класах, стануть основою для вивчення систематичного курсу рідної мови в основній і старшій структурних ланках загальноосвітньої школи.

Структурування курсу здійснено за принципом змістового узагальнення.

I. Мовленнєва змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	
1. Говоріння (протягом року)	
Регулювання дихання, сили голосу, темпу мовлення.	<i>відновлює</i> деформований з навчальною метою текст, удосконалює його за настановами вчителя;
Складання діалогу за малюнком, описаною ситуацією — з опорою на допоміжні матеріали і без них.	<i>пише</i> переказ розповідного тексту з елементами опису або міркування за колективно або самостійно
Дотримання правил мовленнєвого етикету, культури спілкування.	

Переказ (детальний або вибірковий) тексту з опорою на даний або колективно складений план, опорні сполучення слів, а також без опори на допоміжні матеріали. Висловлення своєї думки про предмет почутого, обґрунтування її, доповнення тексту на основі особистого життєвого досвіду (використовуються тексти — розповіді, описи, есе, міркування). Складання зв'язного висловлювання за малюнком, описаною ситуацією, з опорою на допоміжні матеріали (поданий зачин або кінцівку, опорні сполучення слів, даний або колективно складений план та ін.). Вираження свого ставлення до предмета висловлювання. Оцінювання (з допомогою вчителя) сприйнятого діалогу або зв'язного висловлювання, відзначення в ньому достоїнств,	складеним планом з опорою на допоміжні матеріали (подані зачин або кінцівку, ключові словосполучення та ін.) з дотриманням тричастинної структури висловлювання, використанням виражальних засобів мови; <i>складає</i> самостійне письмове висловлювання на добре знайомі учням теми: за прочитаним твором, епізодом з переглянутого фільму, ситуацією з життя класу, родини і т. ін.; <i>використовує</i> виражальні засоби мови; <i>записує</i> свою думку про предмет висловлювання; <i>складає</i> записку з поясненням певного факту, привітання, запрошення; <i>бере участь</i> в обговоренні письмових робіт у парах, групах; <i>відзначає</i> позитивні сторони, <i>висловлює</i> поради
--	--

пропозиції щодо доопрацювання, удосконалення. 2. Писемне мовлення Складання і записування зв'язаних між собою речень, які описують зміст малюнка, частину інтер'єру класу, навчальну ситуацію на уроці, власні спостереження у природі, тощо. Складання і записування запитань на задану тему та відповідей на запитання, поставлені однокласником (учителем). Робота з деформованим текстом: виявлення відсутніх абзаців, переставляння частин тексту, вилучення речень, які не відповідають темі, додавання кінцівки (заклучного речення), заміна недоречно повторюваних слів, забезпечення зв'язку між реченнями та абзацами тексту. Детальний та вибірковий переказ (розповідний текст з елементами опису або міркування) за колективно і самостійно	щодо можливого удосконалення тексту, спираючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; удосконалює письмовий текст.
--	---

складеним планом, з опорою на допоміжні матеріали, дотримуючись тричастинної структури висловлювання. Самостійне складання письмового висловлювання на добре знайомі учням теми: про прочитаний твір, епізод переглянутого фільму, ситуації з життя класу або сім'ї та ін., використання виражальних засобів мови, виявлення свого ставлення до предмета висловлювання. Складання записки, яка містить пояснення якогось факту, привітання, запрошення. Обговорення своїх письмових робіт у парах, невеликих групах; відзначення позитивних сторін роботи, висловлення порад щодо їх доопрацювання. Удосконалення написаного	
---	--

II. Мовна змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
1. Мова і мовлення Мова – жива скарбниця історії народу. Неперервне поповнення словникового складу мови. Старі й нові слова в мові. Культура мовлення і спілкування в різних мовленнєвих ситуаціях 2. Текст Закріплення поняття про будову текстів різних типів(опис, розповідь, есе). Тема і мета висловлювання. Заголовок. Визначення теми висловлювання, формулювання основної думки. Знаходження та інтонаційне виділення у реченнях тексту (монологічного і діалогічного) слів, найважливіших для висловлення думки.	Учень/учениця: <i>пояснює</i> значення мови в житті народу; <i>упізнає</i> старі й нові слова в наукових і художніх текстах; <i>знає</i> основні ознаки культури усного і писемного мовлення; <i>володіє</i> лексичними засобами її вираження з огляду на ситуацію та учасників спілкування Учень/учениця: <i>знаходить</i> у тексті зачин, основну частину, кінцівку (завершення); <i>самостійно формулює</i> тему і мету (основну думку) тексту; <i>добирає</i> заголовок, який відповідає темі або основній думці тексту; <i>виявляє</i> в тексті слова, які містять важливі відомості тексту; <i>зв'язує</i> два речення за

Спостереження над засобами зв'язку речень у тексті. Лексичні засоби для зв'язку речень у тексті. Поділ тексту на частини, складання плану з допомогою вчителя та самостійно. Спостереження за роллю абзаців. Спостереження за особливостями змісту та побудови тексту-міркування: наявність певного твердження, доказів та висновків. Побудова тексту-міркування, добір переконливих доказів, формулювання висновку. Складання художніх та науково-популярних описів. Вправи на порівняння художнього і науково-популярного описів. Вправляння у написанні замітки до стінгазети, листа	допомогою особових займенників (<i>він, цей, такий</i> у різних родах і числах), слів <i>тоді, спочатку, потім, поперше, по-друге, нарешті</i> тощо; <i>ділить</i> текст на частини за поданим планом і самостійно у процесі навчальної роботи; <i>записує</i> кожную частину тексту з абзацу; <i>аналізує</i> в навчальній роботі тексти-міркування; <i>виявляє</i> в текстах-міркуваннях твердження, доказ та висновок; <i>будує</i> в навчальній роботі тексти-міркування; <i>бере участь</i> у їх удосконаленні; <i>аналізує</i> в навчальній роботі тексти-описи; <i>виявляє</i> слова, які характеризують істотні ознаки описуваних предметів, явищ; <i>бере участь</i> у порівнянні однотемних текстів-описів художнього і науково-популярного стилів; <i>робить спробу написати</i> замітку до класної (шкільної)
---	--

3. Речення Повторення й узагальнення вивченого про види речень за метою висловлювання, про головні і другорядні члени речення. Встановлення зв'язку слів у реченнях: виділення головних і другорядних членів. Визначення, за допомогою чого зв'язуються слова (за допомогою закінчень і прийменників, тільки закінчень). Поширення речень словами та словосполученнями. Складання речень за зразком, за схемою. Відновлення змісту деформованих речень. Поняття про однорідні члени речення. Головні і другорядні однорідні члени речення. Спостереження за вживанням речень з однорідними членами в тексті. Кома при однорідних	стінгазети; <i>пише</i> лист, адресований близькій людині, ровеснику тощо Учень/учениця: <i>дає визначення</i> речень за метою висловлювання; <i>розрізняє</i> на слух і на письмі розповідні, питальні і спонукальні речення; <i>розрізняє</i> серед них окличні і неокличні; <i>знаходить</i> головні і другорядні члени речення у найпростіших випадках; <i>встановлює</i> логіко-граматичні зв'язки між членами речення за допомогою питань; <i>поширює</i> речення словами і словосполученнями; <i>складає</i> речення за поданими графічними схемами; <i>відновлює</i> зміст деформованих речень; <i>виявляє</i> в реченні однорідні члени (головні і другорядні); <i>виконує</i> навчальні вправи з реченнями з однорідними членами; <i>вживає</i> кому при
--	--

членах речення. Поєднання однорідних членів за допомогою інтонації, сполучників. Інтонація перелічування та протиставлення. Складання речень з однорідними членами, поширення їх залежними словами; використання речень з однорідними членами у побудові текстів. Граматичні питання до однорідних членів речення	однорідних членах речення в навчальних вправляннях; <i>поєднує</i> однорідні члени речення сполучниками <i>і, та, а, але</i> (без повторення); <i>складає</i> речення з однорідними членами, <i>поширює</i> їх залежними словами (добирає прикметники, що характеризують однорідні слова-іменники тощо); <i>правильно інтонує</i> речення з перелічуванням та протиставленням; <i>будує</i> речення з однорідними членами за зразком, за поданими схемами
4. Слово. Значення слова. Частини мови Повторення й узагальнення знань і вмінь учнів про: лексичне значення слова; морфемну будову слова; розрізнення слів, що належать до гнізда спільнокореневих, і форм одного з таких слів.	Учень/учениця: <i>знає</i> значущі частини слова: закінчення, частини основи – корінь, суфікс, префікс; <i>розбирає</i> самостійно слова прості за будовою(окрім дієслів); <i>розрізняє</i> спільнокореневі

Спостереження за словами, що відповідають на питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки? котрий? котра? котре? котрі? де? коли? як?</i>, а також за службовими словами, до яких не можна поставити питання (<i>і, та, на, від, але</i> тощо). Іменник Розширення уявлень про лексичне значення іменника (слова з абстрактним значенням: <i>радість, сум, сміливість</i> тощо). Іменники-синоніми, іменники-антоніми, багатозначність окремих іменників. Вживання іменників у прямому і переносному значеннях. Спостереження за точним і влучним вживанням з ряду синонімів тих слів, які найбільше відповідають	слова та форми того самого слова; <i>ділить на групи</i> слова, що відповідають на питання різних частин мови (серед них числівники, прислівники – без уживання термінів). Учень/учениця: <i>відносить</i> до іменників слова з абстрактним значенням, які відповідають на питання <i>що?</i>; <i>добирає</i> до поданого іменника 2-3 синоніми, антонім; <i>розкриває</i> значення (2-3) багатозначного іменника, <i>вводить</i> його в словосполучення, речення (у процесі виконання навчальних вправ); <i>визначає</i> рід і число іменників;
---	---

змістові. Рід іменників. Віднесення іменника до одного з родів. Змінювання іменників за числами і відмінками. Формування умінь ставити іменники в початкову форму. Зміна приголосних [г], [к], [х] на [з'], [ц'], [с'] перед закінченням -і в іменниках різного роду. Спостереження за явищами чергування кореневих [і] з [е], [о] в окремих іменниках жіночого та чоловічого родів з основою на приголосний. Закінчення іменників жіночого роду на -а в родовому відмінку однини з основою на твердий і м'який приголосний та на [ж, ч, ш]. Закінчення іменників в орудному відмінку однини: закінчення -єю в іменниках жіночого роду з основою на м'який приголосний та на	змінює іменники за числами і відмінками; <i>визначає</i> початкову форму іменника (називний відмінок однини), відмінок іменника в реченні у формі колективної навчальної роботи під керівництвом учителя; змінює в процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х] перед -і на м'які [з'], [ц'], [с']; голосний [і] на [о], [е]; <i>відображає</i> ці звукові явища на письмі (<i>нога – нозі, яблуко – в яблуці, рух – у русі</i>); (<i>піч – пéчі, ніч – нóчі, ночéй, стіл – стола</i>); <i>вживає</i> у процесі виконання навчальних вправ: у родовому відмінку іменників жіночого роду на -а закінчення -и, -і (<i>стіни, пісні, межі, кручі, груші</i>); в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого та жіночого роду з основою на м'який приголосний та [ж, ч, ш] закінчення -єю (<i>землею, межею, кручею, тишею</i>); -ем (<i>конем, ножем, мечем,</i>
--	---

шиплячі; закінчення <i>-єю</i> в іменниках на <i>-ія</i>; закінчення <i>-ем</i> в іменниках чоловічого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення <i>-єм</i> в іменниках з основою на [й]. Практичне засвоєння правопису закінчень найуживаніших іменників чоловічого роду на <i>-ар, -яр</i>. Спостереження над паралельними закінченнями іменників чоловічого роду – назв істот у давальному і місцевому відмінках однини. Форми іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини.	<i>споришем</i>); закінчення <i>-єю</i> в іменниках жіночого роду на <i>-ія</i> (<i>лінія – лінією</i>); закінчення <i>-єм</i> в іменниках чоловічого роду на [й] (<i>гай – гаєм</i>); <i>перевіряє за словником закінчення в родовому й орудному відмінках іменників на -ар, -яр (вівчарем, слюсарем, школярем, але маляром, столяром)</i>; <i>використовує у мовленні паралельні форми іменників чоловічого роду – назв істот у давальному і місцевому відмінках однини (братові і брату, батькові і батьку, Василеві і Василю)</i>. <i>Вживає</i> подвоєні букви на позначення м'яких приголосних перед закінченням <i>-ю</i> з основою на приголосний (<i>тінню, молоддю</i>); <i>не вживає</i> подвоєння в іменниках зі збігом приголосних в основі
---	--

Спостереження за закінченнями іменників у множині (таблиця відмінювання). Вправи на вживання правильних відмінкових закінчень іменників у множині. Розвиток умінь правильно використовувати прийменники з іменниками в різних відмінках. Засвоєння літературних форм іменників у місцевому відмінку множини з прийменником <i>по</i> Прикметник Розвиток умінь упізнавати прикметники в тексті, спостереження за їх роллю у мовленні. Прикметники-синоніми та прикметники-антоніми. Уживання прикметників у	(радістю, щирістю) у процесі виконання навчальних вправ; <i>користується</i> навчальною таблицею відмінювання іменників у множині у процесі виконання вправ на практичне засвоєння відмінкових закінчень іменників; <i>правильно</i> <i>вживає</i> прийменники з іменниками в окремих відмінках; <i>уживає</i> літературні форми закінчень <i>-ах (-ях)</i> іменників у місцевому відмінку множини (<i>по вікнах, по деревах, по дорогах, на полях</i>). Учень/учениця: <i>відносить</i> до прикметників слова, що означають різні ознаки предметів; <i>добирає</i> до поданого прикметника 2-3 синоніми, антонім;
---	--

прямому та переносному значеннях. Спостереження за вживанням прикметників у текстах різних стилів: художньому і науковому (без термінів). Змінювання прикметників за родами та числами у сполученні з іменниками. Родові закінчення прикметників. Розрізнення роду і числа прикметників у сполученнях з іменниками. Відмінювання прикметників у сполученні з іменниками (таблиця відмінювання) в однині та множині. Граматичне питання до прикметника у сполученні з іменником. Зіставлення закінчень прикметників з основою на твердий та м'який приголосний в однині і множині. Побудова сполучень слів і речень з прикметниками в різних відмінкових формах, введення їх у текст.	<i>пояснює і вживає</i> у мовленні прикметники у прямому і переносному значеннях у художніх і науково-популярних текстах; <i>змінює</i> прикметники за числами і в однині за родами; <i>визначає</i> рід і число прикметника за родом зв'язаного з ним іменника та за характерним закінченням; <i>користується</i> таблицею відмінювання прикметників, поданою в підручнику, у процесі виконання навчальних вправ на практичне засвоєння відмінкових закінчень прикметників; <i>зіставляє і розрізняє</i> відмінкові закінчення прикметників з орієнтацією на твердий і м'який приголосний основи; <i>визначає</i> в процесі виконання навчальних вправ відмінки прикметників за відмінками іменників (на основі
---	--

Визначення відмінків прикметників за відмінками іменників. Вимова і написання найуживаніших прикметників на <i>-ський, -цький, -зький</i>. Уживання <i>ь</i> перед закінченнями прикметників у родовому, давальному, орудному та місцевому відмінках однини. Вживання відмінкових форм прикметників у множині. Закінчення <i>-і</i> у називному відмінку множини (вимова та правопис)	встановлення зв'язку слів у реченні); <i>дотримується</i> правил вимови і написання прикметників на <i>-ський, -цький, -зький</i>; <i>вживає</i> букву <i>ь</i> для позначення м'якості кінцевого приголосного основи у відмінкових формах прикметників (<i>синьої, давнього, братньою, літньому, у могутньому</i>); <i>дотримується</i> м'якої і пом'якшеної вимови кінцевих приголосних основи прикметників у називному відмінку множини (<i>хороші, далекі</i>)
Числівник Загальне уявлення про числівник як частину мови. Вимова і правопис найуживаніших числівників, уживання їх у мовленні. Практичне засвоєння	Учень/учениця: <i>впізнає</i> серед слів числівники, <i>ставить</i> до них питання <i>скільки? котрій? котра? котré? котрі?</i> <i>правильно вимовляє і пише</i> числівники, передбачені програмою для 1-4 класів,

вимовляння і письма та відмінкових форм окремих числівників (11, 14, 16, 50, 60, 70, 80, 1000). Питання до кількісних і порядкових числівників. Словесні формули на означення показників часу протягом доби Займенник Поняття про займенник як частину мови. Спостереження за роллю різних займенників у тексті. Особові займенники. Займенники 1-3-ої особи однини і множини. Їх значення, синтаксична роль. Відмінювання особових займенників.	форми родового відмінка числівників 50-80 (<i>п'ятдесяти, шістдесяти, сімдесяти, вісімдесяти</i>) та на позначення дат (<i>восьме лютого</i>); <i>ставить питання</i> до кількісних і порядкових (без уживання термінів) числівників; <i>уживає</i> правильні форми (за зразком у підручнику, поданим учителем) на означення часу протягом доби; <i>будує</i> словосполучення з числівниками за зразком, підстановочною таблицею Учень/учениця: <i>упізнає</i> серед слів займенники, які вказують на предмети, їх ознаки, кількість, але не називають їх; <i>ставить питання</i> до займенників; <i>упізнає</i> на слух і в текстах особові займенники; <i>пояснює</i> їх лексичне значення, роль у реченні;
---	--

Уживання займенників з прийменниками. Побудова сполучень слів і речень із займенниками в різних формах. Вправи на використання займенників для зв'язку речень у текстах. Удосконалення текстів, шляхом використання займенників замість лексичних повторів. Дієслово Повторення вивченого про дієслово (питання, значення, роль у реченні, зв'язок з іменниками). Узагальнення і розширення уявлень про лексичне значення дієслів. Спостереження за дієсловами різних семантичних груп. Дієслова-синоніми, дієслова-антоніми, багатозначні дієслова. Вживання дієслів у	<i>відмінює</i> особові займенники за зразком; <i>користується</i> навчальною таблицею для визначення відмінків займенників у реченні; <i>дотримується</i> правила вживання займенників із прийменниками; <i>будує</i> словосполучення і речення з особовими займенниками; <i>використовує</i> займенники для зв'язку речень у тексті, з метою уникнення лексичних повторів. Учень/учениця: <i>відносить</i> до дієслів слова, що означають різні дії; <i>пояснює</i> лексичні значення дієслів; <i>добирає</i> дієслова до груп з різними лексичними значеннями (<i>руху, праці, спілкування, сприймання, явищ природи</i> тощо); <i>добирає</i> до поданого дієслова 2-3 синоніми, антонім; <i>пояснює</i> пряме і переносне значення дієслів, 2-3 значення багатозначного дієслова,
---	--

прямому і переносному значеннях. Спостереження за роллю дієслів у текстах розповідного та описового характеру. Розвиток умінь вибирати з ряду дієслів те дієслово, яке найбільш відповідає мовній ситуації, уникати одноманітності у використанні дієслів в усних і письмових навчальних висловлюваннях різних типів. Неозначена форма дієслова (початкова форма). Спостереження за вживанням дієслів неозначеної форми у приказках і прислів'ях, порадах, інструкціях. Побудова порад, інструкцій. Часи дієслова. Змінювання дієслів за часами і числами.	вводячи їх у словосполучення, речення, зв'язні висловлювання; <i>використовує</i> дієслова в навчальних вправах, у текстах розповідного та описового типу; <i>добирає</i> з-поміж поданих дієслів те, що найбільш відповідає мовленнєвій ситуації; <i>уникає</i> одноманітності у використанні дієслів із значенням руху, мовлення та ін.; <i>впізнає</i> на слух та в письмових текстах неозначену форму дієслова; <i>добирає</i> неозначену форму до дієслів, поданих в інших формах; <i>використовує</i> неозначену форму у побудові навчальних текстів-інструкцій, порад;
--	--

Дієслова на <i>-ся</i> (літературна вимова і правопис). Спостереження за значенням дієслів на <i>-ся</i> у тексті. Утворення (за зразком) різних форм дієслів на <i>-ся</i> і вживання їх у реченнях, мовленні Прислівник Поняття про прислівник як частину мови (значення, питання, роль у реченні, зв'язок з дієсловами). Незмінюваність – основна граматична ознака прислівників. Прислівники, близькі і протилежні за значенням. Поширення речень (тексту) прислівниками. Побудова речень з однорідними членами, вираженими прислівниками. Спостереження за роллю прислівників у тексті. Вибір із поданих прислівників тих, які найбільше відповідають меті та типу висловлювання. Уживання прислівників під час побудови текстів.	<i>визначає</i> час дієслова у реченнях, тексті; <i>змінює</i> дієслова за часами і числами, <i>вживає</i> ці дієслівні форми у своєму мовленні; <i>дотримується</i> літературної вимови і правопису дієслів на <i>-ся</i>; <i>утворює</i> і <i>пояснює</i> (за зразком) значення дієслів на <i>-ся</i>; <i>вживає</i> їх у побудові речень, у зв'язному мовленні Учень/учениця: <i>розрізняє</i> серед поданих слів прислівники; <i>знає</i> їх основну граматичну ознаку – незмінюваність; <i>ставить</i> до них питання; <i>зв'язує</i> їх із дієсловами в словосполучення, <i>вводить</i> у речення; <i>поширює</i> речення найуживанішими прислівниками; <i>добирає</i> до поданого
---	---

5. Повторення вивченого у початкових класах (4 години) Виконання навчальних і контрольних завдань. 6. Правопис (протягом року) Український алфавіт. Робота з орфографічним та іншими навчальними словниками. Використання орфографічного словника для перевірки закінчення іменників чоловічого роду з основою на приголосний у родовому відмінку. Правопис іменників, у яких при змінюванні кінцеві приголосні основи [г], [к], [х] перед закінченням <i>–і</i> змінюються на [з'], [ц'], [с']; кореневий [і] в окремих іменниках чоловічого і жіночого роду змінюється на [е], [о].	прислівника синоніми й антонім; <i>будує</i> речення з однорідними членами, вираженими прислівниками; <i>пояснює</i> значення прислівників у тексті; <i>вибирає</i> з-поміж поданих прислівник, який найбільше відповідає змісту речення, тексту. Учень/учениця: <i>застосовує</i> здобуті протягом навчання в початкових класах мовні знання і мовленнєві вміння у процесі виконання навчальних і контрольних завдань. Учень/учениця: <i>знає</i> <i>напам'ять</i> українську абетку (алфавіт); <i>називає</i> букви на позначення голосних і приголосних звуків, парних дзвінких і глухих приголосних;
--	--

Правопис закінчень іменників жіночого роду на <i>-а</i> в родовому відмінку однини з основою на твердий і м'який приголосний та на [ж], [ч], [ш]. Правопис закінчень іменників в орудному відмінку однини: закінчення <i>-єю</i> в іменниках жіночого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення <i>-єю</i> в іменниках на <i>-ія</i>; закінчення <i>-ем</i> в іменниках чоловічого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення <i>-єм</i> в іменниках з основою на [й]. Практичне засвоєння правопису закінчень найуживаніших іменників чоловічого роду на <i>-ар, -яр</i>. Правопис іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини. Правопис відмінкових закінчень іменників у множині.	<i>розташовує</i> 10-12 слів у списку за абеткою (алфавітом), орієнтуючись на другу і третю літери у слові; <i>знаходить</i> потрібне слово в навчальному словнику; <i>користується</i> орфографічним словником для перевірки закінчення іменників чоловічого роду на приголосний у родовому відмінку (<i>будинку, а не будинка, кетяга, а не кетягу</i>); <i>відображає</i> на письмі явища чергування приголосних [г], [к], [х] із [з'], [ц'], с' та голосного [і] з [е], [о] (<i>нога – на нозі, яблуко – в яблуці, рух – у русі</i>) (<i>ніч – нечі, ніч – нощі, нощей, кінь – коня</i>); <i>вживає</i> у процесі виконання навчальних вправ: у родовому відмінку іменників жіночого роду на <i>-а</i> закінчення <i>-и -і</i> (<i>стіни, пісні, межі, кручі, груші</i>); в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого та жіночого роду з основою на
--	--

Закінчення іменників у місцевому відмінку множини. Уживання <i>ь</i> перед закінченнями прикметників у родовому, давальному, орудному та місцевому відмінках однини. Правопис закінчення <i>-і</i> у прикметниках називного відмінка множини. Правопис найуживаніших числівників. Роздільне написання прийменників із займенниками. Вживання приставної букви <i>н</i> у займенниках 3-ї особи після прийменників. Закріплення правопису <i>не</i> з дієсловами. Правопис дієслів на <i>–ся</i>. Практичне ознайомлення з правописом найуживаніших	м'який приголосний та [ж], [ч], [ш] закінчення <i>-єю</i> (землею, межею, кручею, тишею); <i>-ем</i> (конем, ножем, мечем, споришем); закінчення <i>-єю</i> в іменниках жіночого роду на <i>-ія</i> (лінія – лінією); закінчення <i>-єм</i> в іменниках чоловічого роду на [й] (гай – гаєм); <i>перевіряє за словником</i> закінчення в родовому й орудному відмінках іменників на <i>-ар, -яр</i> (вівчарем, слюсарем, школярем, але маляром, столяром); <i>дотримується</i> правил написання іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини (<i>сіль-сіллю; честь-честю</i>). <i>користується</i> навчальною таблицею відмінювання іменників у множині у процесі виконання вправ на практичне засвоєння відмінкових закінчень іменників;
---	---

прислівників. Використання орфографічного словника для перевірки правильного написання прислівників. Розділові знаки в кінці речень. Списування навчальних друкованих і рукописних текстів з дотриманням правил оформлення письмових робіт. Письмо під диктування слів, речень, текстів за орфографічними правилами, вивченими в 2-4 класах. Контрольний диктант.	<i>вживає</i> закінчення <i>-ах (-ях)</i> в іменниках місцевого відмінка множини (<i>по вікнах, по деревах, на морях, по нóчах, на гóрах</i>); <i>уживає</i> букву <i>ь</i> для позначення м'якості кінцевого приголосного основи у відмінкових формах прикметників (<i>синьої, давнього, братньою, літньому, у могутньому</i>); <i>дотримується</i> правила написання прикметників у називному відмінку множини (із закінченням <i>-і</i>); <i>правильно записує</i> числівники 11, 14, 16, 50, 60, 70, 80, 1000; форми родового відмінка числівників 50-80 (<i>п'ятдесяти, шістдесяти, сімдесяти, вісімдесяти</i>); <i>пише</i> займенники окремо від прийменників; <i>уживає</i> приставну літеру <i>н</i> після прийменників у займенниках 3-ї особи (<i>біля нього, з нею, при них</i> та ін.);
---	--

Слова, значення, вимову і написання яких учні протягом навчального року мають запам'ятати: <i>аеропорт, ввечері, вдень, взімку, вісімдеся́тí, влі́тку, восе́ні, впе́ред, вра́нці, врівнова́женість, вчо́ра, гардероб, держа́ва, дисциплі́на, життєраді́сний, зза́ду, кіломе́тр, лівору́ч, мізи́нець, мільйо́н, наза́д, напам'я́ть, наполегли́вість, океа́н, оптимі́зм, попе́реду, посере́дині, правору́ч, п'ятдеся́тí, п'ятсо́т, сімдеся́тí, спільно́та, справедли́вість, темпєрату́ра, тепе́р, творчі́сть, трамва́й, тролéйбус, футбо́л, шєре́нга, шістна́дцять, шістдеся́тí, шістсо́т, щогоди́ни, щотижє́ня</i> (45 слів). 7. Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт (протягом року) Технічні навички.	<i>знає і дотримується</i> правила окремого написання <i>не</i> з дієсловами; <i>дотримується</i> правила правопису дієслів на -ся; <i>дотримується</i> правил правопису найуживаніших прислівників, зокрема, передбачених програмою для запам'ятовування; <i>використовує</i> орфографічний словник для перевірки правильного написання прислівників у процесі виконання навчальних вправ і творчих робіт; <i>правильно вживає</i> розділові знаки в кінці речень; <i>списує</i> рукописний і друкований текст; <i>дотримується</i> правил оформлення письмової роботи, правил правопису і каліграфії; <i>зіставляє</i> написане зі зразком, <i>виправляє</i> допущені помилки; <i>записує</i> під диктування текст, який складається зі слів, що пишуться за фонетичним принципом та за правилами,
---	---

Графічні навички. Закріплення й удосконалення письма великих, малих букв та пунктуаційних знаків. Індивідуальні особливості письма. Розвиток швидкості письма. Оформлення письмових робіт.	вивченими в 2-4 класах і визначеними програмою для самостійного застосування учнями, а також за правилами, які були опрацьовані на уроках з допомогою вчителя; слова, передбачені програмою 1-4 класів для запам'ятовування; <i>правильно тлумачить, вимовляє і пише</i> слова, передбачені програмою для 1-3 та для 4 класу. Учень/учениця: <i>дотримується</i> гігієнічних та технічних правил письма; <i>вільно рухає</i> пальцями і передпліччям під час письма у рядку; <i>пише правильно</i> букви, їх поєднання, пунктуаційні знаки; <i>акуратно виправляє</i> нерозбірливі форми графем та їх поєднання; <i>безвідривно поєднує</i> елементи букв <i>х, ж, ю</i>; <i>змінює</i> форми букв, їх поєднань, пунктуаційних знаків, зберігаючи
---	--

	розбірливість письма; <i>безвідривно поєднує до 6 графем (сир, вуж, день, глум; злива, земля; очерет, апетит тощо)</i> у словах вправ підручника та інших посібників; <i>прискорює письмо</i> у межах своїх фізіологічних можливостей, зберігаючи його розбірливість та дотримуючись гігієнічних і технічних правил; <i>оформлює</i> письмову роботу правильно, охайно.
--	---

IV. Діяльнісна змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
1. Формування навчально-організаційних умінь і навичок (протягом року) Організація робочого місця. Організація навчальної	Учень/учениця: <i>своєчасно</i> готується до уроку; <i>тримає в порядку</i> своє робоче місце та навчальне приладдя; <i>визначає</i> під керівництвом учителя мету навчання; <i>дотримується</i> режиму

діяльності. Взаємодія з іншими учасниками навчального процесу	навчальної діяльності; <i>працює швидко і зосереджено; приступає до виконання самостійної роботи після її обдумування; раціонально розподіляє час для виконання певної роботи; цінує час – власний та інших людей; виконує всі настанови вчителя; слухає і коментує відповіді однокласників; взаємодіє з іншими учасниками навчальної діяльності (у парі, малій групі)</i>
2. Формування навчально-інформаційних умінь і навичок (протягом року) Робота з підручником. Користування додатковими навчальними посібниками.	Учень/учениця: <i>орієнтується в методичному апараті підручника (розуміє значення всіх символів, кольорових шрифтових позначень); швидко знаходить потрібний матеріал; працює з навчальними посібниками, роздатковим матеріалом; користується довідниковою літературою (навчальними словниками, довідниками тощо); шукає нову інформацію в різних джерелах;</i>

Спілкування у процесі навчання	<i>розповідає</i> чітко, послідовно; <i>міркує</i> взаємопов'язаними судженнями в ході монологічного повідомлення; <i>відтворює інформацію</i> з елементами логічної обробки матеріалу (виділення основної думки, встановлення зв'язку між відомим і невідомим матеріалом тощо); <i>спілкується</i> належним чином під час виконання групових і колективних завдань
3. Формування навчально-інтелектуальних і творчих умінь та навичок (протягом року) Виконання мисленнєвих операцій.	Учень/учениця: <i>визначає</i> головне; <i>самостійно робить</i> висновок із пояснення вчителя; <i>користується</i> порівнянням та аналогією як засобами встановлення нових ознак і якостей; <i>класифікує</i> і <i>групує</i> вивчений матеріал; <i>знаходить</i> і <i>пояснює</i> причиново-наслідкові зв'язки; <i>користується</i> прийомами осмисленого запам'ятовування (план, опорні слова); <i>висловлює</i> аргументовані критичні

Творче застосування знань, умінь, способів діяльності в нових ситуаціях 4. Формування контрольно-оцінювальних умінь і навичок (протягом року) Перевірка і самоперевірка усних висловлювань і письмових робіт Оцінювання результатів навчання	судження; <i>доводить</i> правильність певного судження та власної думки; <i>виконує</i> творчі завдання; <i>застосовує</i> мисленнєві операції, мовні знання і мовленнєві вміння в життєвих ситуаціях для розв'язання важливих проблем Учень/учениця: <i>використовує</i> засвоєні способи перевірки орфограм; <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> граматичні та стилістичні помилки; <i>контролює</i> послідовність виконання роботи за самостійно складеним планом; <i>здійснює</i> взаємоперевірку; <i>оцінює</i> усні відповіді, письмові роботи – власні та однокласників; <i>висловлює</i> оцінні судження
---	--

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

4 клас

119 год

(3,5 год на тиждень

3 год літературного читання щотижня та 1 год літературного читання (позакласне читання) кожний другий навчальний тиждень (через тиждень),
або I семестр – 3 год на тиждень, II семестр – 4 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня
Коло читання Перелік авторів, які визначені у колі читання, <u>має рекомендований характер і може бути змінений учителем із урахуванням читацьких інтересів учнів та авторами чи укладачами підручників, зважаючи на авторську концепцію підручника</u>	
Усна народна творчість. Малі фольклорні форми: прислів'я, приказки, лічилки, загадки, усмішки; соціально-побутові казки, притчі, легенди, народні пісні. Поезія. Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Дмитро Білоус, Іван Драч, Ірина Жиленко, Любов Забашта, Ліна Костенко, Анатолій Костецький, Олеся Мамчич, Володимир Лучук, Іван Малкович, Дмитро Павличко, Оксана Сенатович, Василь Симоненко, Ганна Черінь. Байки. Леонід Глібов, Євген Гребінка, Павло Глазовий. Літературні казки,	Учень/учениця: називає з кола опрацьованих творів основні теми читання; твори різних жанрів; прізвища, імена 5-6 найвідоміших українських письменників, та їхні твори, з якими ознайомились під час навчання; визначає жанр прочитаного твору: казка, легенда, вірш, оповідання, повість, повість-казка, байка, п'єса; пояснює свій вибір; розрізняє казку народну і літературну; пояснює спільне та відмінне у цих творах;

оповідання, легенди, уривки з повістей, повістей-казок. Михайло Коцюбинський, Марко Вовчок, Борис Грінченко, Остап Вишня, Олександр Довженко, Олесь Гончар, Олесь Донченко, Анатолій Григорук, Всеволод Нестайко, Іван Сенченко, Михайло Слабошпицький, Василь Сухомлинський, Григійр Тютюнник, Марія Чумарна, Василь Чухліб, Сашко Дерманський, Леся Воронина, Михайло Чабанівський, Оксана Іваненко, Саша Кочубей, Галина Ткачук, Мар'яна Прохасько, Тарас Прохасько, Ірен Роздобудько. П'єси. Іван Андрусяк, Неля Шейко-Медведєва. Науково-художні. Антін Лотоцький, Василь Скуратівський, Алла Коваль, Паола Утевська, Анатолій Давидов, Юлія Смаль. Довідкова література для	розрізняє прозові, поетичні, драматичні твори; висловлює міркування про читання як важливе джерело знань; читання як цікаве дозвілля; називає, які теми книжок цікавлять; назви улюблених творів та імена улюблених авторів.
---	--

дітей молодшого шкільного віку. Сторінками дитячих журналів. Зарубіжна література. Казки, оповідання, уривки з повістей – Ред’ярд Кіплінг, Алан Мілн, Микола Носов, Льюїс Керолл, Роальд Дал, Пауль Маар, Марія Парр.	
Формування і розвиток навички читання	
Читання вголос. Читання мовчки. Читання й розуміння. Слухання й розуміння. Інтонаційні та позамовні засоби виразності читання.	Учень/учениця: читає <u>вголос</u> свідомо, правильно, виразно із дотриманням основних норм літературної вимови і <u>мовчки</u> (усвідомлено) в оптимальному для розуміння темпі; називає після прослуховування чи прочитування твору його жанр, персонажів, факти про їхні дії та вчинки, місце та час подій; готується до виразного читання: обирає та застосовує тон, темп, гучність читання, логічний

	наголос з урахуванням змісту та жанрової специфіки твору; передає з їхньою допомогою під час читання, декламації, читання в особах, інсценізації різножанрових творів своє та авторське ставлення до змісту твору.
Літературознавча пропедевтика	
Тема та основна думка твору. Сюжет і композиція (без уживання термінів). Факти, події, випадки, пригоди художньому творі, їхні взаємозв'язки. Герой (персонаж) твору. Головний і другорядний персонажі у творі, стосунки між ними. Вчинки й характери персонажів. Мотиви вчинків персонажів. Позитивний і негативний вчинок героя (персонажа) твору. Власне	Учень/учениця: визначає тему й основну думку твору; визначає відносно завершені і самостійні частини тексту (епізоди); факти, події, персонажів, їх вчинки; пояснює, хто герої твору, що і як про це сказано в тексті; які події, пригоди трапилися, місце та час подій, як вони пов'язані між собою; визначає головних і другорядних персонажів твору; пояснює й обґрунтовує

ставлення до героїв твору. Автор твору. Взаємозв'язки: письменник/письменниця — тема; письменник/письменниця — жанр; письменник/письменниця — талановита людина. Біографії, автобіографії письменників для молодших школярів. Мова художнього твору. Засоби художньої виразності у творі. Авторський вибір слова у творах різних жанрів для діалогів, описів природи, зовнішності персонажів, характеристики героїв. Жанр. Жанрові ознаки творів.	вчинки героїв та їхні мотиви; оцінює дії та вчинки персонажа йробить висновок про те, позитивний чи негативний вчинок; обґрунтовує свою думку; підтверджує свою думку про формування автором твору враження щодо героя твору рядками з тексту; складає невеликі усні розповіді про життєвий шлях 2-3 письменників, події, які особливо запам'яталися; пояснює, як, з яких джерел можна одержати біографічні відомості про майстрів мистецтва слова; називає основні теми та жанри їх творів; пояснює, які яскраві, влучні слова, словосполучення, вислови допомагають глибше, краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, вчинки, стосунки з іншими героями; розрізняє, визначає,
---	---

	обґрунтовує вивчені раніше жанрові ознаки літературних творів, які опрацьовувалися під час навчання в 2-4 класах; наводить приклади творів відповідно до вказаного в завданні жанру; співвідносить літературний твір з його жанром.
Досвід читацької діяльності	
Робота з художніми творами	
Народні соціально-побутові казки. Відмінність соціально-побутових казок від казок про тварин та героїко-фантастичних (чарівних). Народний побут, місце події у соціально-побутовій казці. Герої, їхні характери, вчинки, мотиви поведінки. Протиставлення персонажів. Мова соціально-побутової казки. Зв'язок літературної казки з фольклорною. Письменники-казкарі. Легенда (як твір-переказ про	

якісь події, факти, людей, оповитий казковістю, фантастикою). Герої легенд, їхні риси особистості. Жанрові особливості віршів, їхня тематика. Почуття автора та засоби їхнє вираження у вірші. Зміна почуттів поета в ліричному вірші. Оповідання і повість. Формування письменником/письменницею читацького враження про зображувані події та героїв твору. Позитивні й негативні вчинки персонажів; їхні мотиви. Історичні оповідання для дітей. Гумористичні твори для дітей, їхній вплив на людину. Авторський вибір слова для характеристики героя, створення комічних ситуацій і т. ін.	
Смисловий і структурний аналіз тексту	

Зміст твору і почуття читача/слухача під час читання/слухання Розвиток подій у творі. Смислові та причиново-наслідкові зв'язки між епізодами, подіями та явищами, подіями та вчинками героїв у творі. Характеристики персонажів. Пейзаж у художньому творі. Тема й основна думка твору. План тексту (оповідання, казки, статті). Діалог читача з текстом. Діалог за змістом прочитаного.	№2
<i>Засоби художньої виразності; емоційно-оцінне ставлення читача до змісту твору</i>	
Художня виразність мови. Роль засобів художньої виразності в усній народній творчості та у творчості поетів і прозаїків. Ставлення автора й читача	№2

до зображеного у творі.	
Робота з науково-художніми творами	
Науково-художні оповідання, повісті, казки	виділяє в тексті науково-пізнавальну й художню інформацію; пояснює пізнавальне значення твору; визначає тему науково-художнього оповідання, повісті, казки, добирає факти, слова й думки, які пояснюють визначення теми, виділяє науково-художньому оповіданні, повісті, казці смислові частини; складає план, визначає основну думку, ілюструє її прикладами з тексту та власними висновками, переказує зміст за складеним планом.
Робота з дитячою книжкою; робота з інформацією	
Орієнтовний зміст книжки. Особливості змісту художньої, науково-художньої та науково-	Учень/учениця: визначає орієнтовний зміст книжки (з опорою на всі складові позатекстової інформації, засвоєні під час навчання в початковій школі), у

популярної книжок. Коротка анотація до прочитаної книжки. Самостійне читання книги. Відгук про книгу. Збірка творів, хрестоматія для позакласного читання. Пошук потрібної книжки, навчально-пізнавальної інформації з різних джерел друкованої продукції. Колективна дискусія за змістом	т.ч. за типом видання, напр., збірка творів різних авторів про природу, авторська збірка казок та ін. називає (на основі розгляду книжок) відмінності в орієнтовному змісті художньої, науково-художньої та науково-популярної книжок; розрізняє зміст художньої, науково-художньої, науково-популярної дитячої книжки, спираючись на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; складає коротку анотацію до прочитаної книжки (усно); читає значні за обсягом твори
---	---

прочитаного.	(повісті, повісті-казки, біографічні твори); називає її головних і другорядних героїв; визначає тему твору, основну думку; характеризує персонажів; переказує окремі частини книжки; складає (усно) відгук про книжку; орієнтується у збірках творів, хрестоматіях з метою пошуку відповідної інформації; визначає за допомогою змісту (переліку) творів, передмови, які розділи увійшли до книжки; знаходить потрібний твір; добирає дитячі книжки за завданням учителя, а також за власною ініціативою,
---------------------	--

	користуючись відкритим книжковим фондом бібліотеки, різними видами бібліотечно-бібліографічної допомоги, з якими ознайомилися під час навчання (у т.ч. Інтернет-ресурсами дитячої бібліотеки); знаходить потрібну навчально-пізнавальну інформацію, користуючись різними джерелами друкованої продукції (науково-популярні книжки з різних галузей знань, словники, енциклопедії, періодичні видання для дітей); бере участь у колективному обговоренні змісту прочитаного; уважно
--	--

	слухає й розуміє запитання вчителя, думки, міркування однокласників; аргументовано доповнює їхні відповіді, відстоює власну позицію); дотримується норм культури спілкування під час дискусії; висловлює власні оцінні судження щодо прочитаного: твори, які найбільше вразили, змусили замислитися, викликали сміх тощо.
Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного	
Творча робота на основі сприймання різних видів мистецтва: творів письменників, художників, композиторів.	Учень/учениця: самостійно та з допомогою вчителя виконує творчі завдання до прочитаного (словесне малювання та ілюстрування прочитаного, творчий переказ, читання за ролями, інсценізація, доповнення і певні зміни віршованих і прозових творів, зміни текстів);

	складає самостійно та з допомогою вчителя казки, небилиці, твори-мініатюри, вірші, лічилки, загадки тощо; бере участь в інсценізації прочитаних творів.
Аудіювання – слухання-розуміння усного мовлення	
Слухання-розуміння художнього та науково-художніх творів (оповідання обсягом 280-300 слів). Слухання-розуміння інструкцій, що стосуються виконання навчальних дій (з 6-7 кроків).	Учень/учениця: <i>називає</i> про що, або про кого йдеться у творі, місце і час дії, послідовність подій у прослуханому тексті; <i>встановлює</i> причиново-наслідкові зв'язки; <i>визначає</i> тему і основну думку сприйнятого на слух твору; <i>розповідає</i> про свої враження, почуття, які виникли під час слухання твору; <i>висловлює</i> власну думку про факти, події у сприйнятому на слух тексті; <i>адекватно виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань.

Математика

4 клас
136 год. (4 години на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня
Числа. Дії з числами	
Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас Нумерація трицифрових чисел. Прийоми усного додавання і віднімання, множення і ділення в межах 1000. Залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів при сталому іншому. Письмове додавання і віднімання у межах 1000. Ділення з остачею	Учень/учениця : <i>знає</i> назви чисел в межах 1000, місце числа в натуральному ряді; <i>визначає</i> розрядний склад числа; <i>замінює</i> число сумою розрядних доданків; <i>порівнює</i> числа в межах 1000; <i>виконує</i> дії додавання і віднімання трицифрових чисел на основі нумерації; <i>володіє</i> навичками усного додавання й віднімання, множення й ділення в межах 1000 <i>встановлює</i> залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів при сталому іншому; <i>застосовує</i> алгоритм письмового додавання і

	віднімання; застосовує алгоритм ділення з остачею; перевіряє правильність виконання ділення з остачею
Письмові прийоми множення та ділення Письмове множення і ділення двоцифрових та трицифрових чисел на одноцифрове Алгоритм письмового множення. Алгоритм письмового ділення. <u>Кількість цифр у добутку, частці.</u> Письмове ділення у випадку, коли частка містить нуль в середині запису числа. Перевірка письмового множення й ділення	Учень/учениця : застосовує алгоритм письмового множення двоцифрового та трицифрового числа на одноцифрове; застосовує алгоритм письмового ділення на одноцифрове число; <u>передбачає</u> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; коментує свої дії під час виконання обчислень; перевіряє правильність виконання множення і ділення
Письмове множення і ділення двоцифрових та трицифрових чисел на двоцифрові числа Множення й ділення на розрядні одиниці 1, 10, 100. Письмові прийоми множення і	застосовує правила множення і ділення чисел на розрядні одиниці; застосовує в обчисленнях

ділення на кругле число. Алгоритм письмового множення на двоцифрове число. Алгоритм письмового ділення трицифрового числа на двоцифрове число. Письмове ділення з остачею	алгоритм письмового множення і ділення на кругле число; <i>застосовує</i> в обчисленнях алгоритм письмового множення на двоцифрове число; <i>застосовує</i> в обчисленнях алгоритм письмового ділення трицифрового числа на двоцифрове; <u><i>передбачає</i></u> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>перевіряє</i> правильність виконання арифметичних дій множення і ділення; <i>виконує</i> письмове ділення з остачею
Нумерація багатоцифрових чисел Тисяча Лічильна одиниця – тисяча. Лічба тисячами. Розряди – одиниці тисяч, десятки тисяч, сотні тисяч. Клас одиниць, клас тисяч.	<i>знає</i> назви перших двох класів та розрядів, які входять до них; <i>розуміє</i> тисячу як одиницю лічби;

Лічба розрядними одиницями в межах тисячі, мільйона	<i>лічить</i> тисячами; <i>визначає</i> склад числа за розрядами і за класами
Усна та письмова нумерація багатоцифрових чисел Лічба в межах мільйона. Читання та запис багатоцифрових чисел. Утворення багатоцифрових чисел. Склад числа за розрядами і за класами Порівняння багатоцифрових чисел Заміна багатоцифрового числа сумою розрядних доданків. Визначення загальної кількості одиниць певного розряду в числі.	<i>читає і записує</i> багатоцифрові числа цифрами; <i>встановлює</i> послідовність чисел в межах мільйона; <i>розуміє</i>, що значення цифри залежить від її позиції (місця) у записі багатоцифрового числа; <i>утворює</i> багатоцифрові числа; <i>класифікує</i> числа на чотирицифрові, п'ятицифрові, шестицифрові; <i>визначає</i> кількість одиниць кожного розряду та класу; <i>порівнює</i> багатоцифрові числа; <i>записує</i> багатоцифрове число у вигляді суми розрядних доданків; <i>визначає</i> загальну кількість одиниць певного розряду та класу в числі
Усні обчислення на основі нумерації багатоцифрових	

чисел Додавання і віднімання на основі нумерації багатоцифрових чисел: $56789 + 1$, $56789 - 1$, $50000 + 400 + 50 + 9$, $6789 - 6000$, $6789 - 700$, $6789 - 80$, $6789 - 9$, $6789 - 789$ Усне додавання і віднімання круглих чисел. Множення і ділення круглих чисел на одноцифрове число: $50000 \cdot 5$, $8000 : 4$, $3600 \cdot 3$, $64000 : 4$. Ділення на двоцифрове число: $6400 : 16$. Ділення круглого числа на кругле: $8000 : 400$, $8400 : 400$	<i>застосовує</i> знання нумерації багатоцифрових чисел для виконання арифметичних дій додавання і віднімання числа 1 та додавання і віднімання на основі розрядного складу числа; <i>виконує</i> усне додавання й віднімання круглих чисел; <i>виконує</i> множення і ділення круглих чисел на одноцифрове число; <i>виконує</i> ділення круглих чисел на круглі; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень
Арифметичні дії з багатоцифровими числами. Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Письмове додавання у випадку трьох доданків.	<i>володіє</i> навичками письмового додавання й віднімання багатоцифрових чисел; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень;

Перевірка правильності виконання дій додавання і віднімання	<i>перевіряє</i> правильність виконання арифметичних дій
Письмове множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове Письмове множення багатоцифрового числа на одноцифрове. Письмове ділення багатоцифрового числа на одноцифрове. Множення чисел, які містять нуль в середині запису ($5608 \cdot 4$; $56008 \cdot 4$). Множення круглих чисел на одноцифрове ($67000 \cdot 7$). Ділення на одноцифрове число, коли в записі частки є нулі ($3330 : 9$; $5648 : 8$). Ділення з остачею	<i>застосовує</i> алгоритм письмового множення багатоцифрового числа на одноцифрове; <i>застосовує</i> алгоритм письмового ділення багатоцифрового числа на одноцифрове; <i>виконує</i> письмове ділення з остачею на одноцифрове число, <i>перевіряє</i> правильність його виконання; <u><i>передбачає</i></u> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>володіє</i> навичками письмового множення і ділення на одноцифрове число; <i>виконує</i> ділення з остачею
Письмове множення і ділення багатоцифрового числа на двоцифрове Множення і ділення на круглі числа: $1290 \cdot 70$; $14560 : 70$.	<i>застосовує</i> алгоритм письмового множення

Письмове множення на двоцифрове число. Письмове ділення на двоцифрове число. Випадки ділення, коли в записі частки є нулі ($304500 : 75$; $45066 : 74$).	багатоцифрового числа на двоцифрове; застосовує алгоритм письмового ділення багатоцифрового числа на двоцифрове <u>передбачає</u> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; коментує свої дії під час виконання обчислень; володіє обчислювальними навичками письмового множення та ділення багатоцифрового числа на двоцифрове
Дроби Поняття «дріб». Читання та запис дробів. Чисельник і знаменник дробу. Дроби, які дорівнюють одиниці. Порівняння дробів. Знаходження дробу від числа. Знаходження числа за величиною його дробу	розуміє спосіб одержання дробу; розуміє поняття «чисельник дробу» і «знаменник дробу»; читає і записує дроби; розрізняє дроби, які дорівнюють 1; порівнює дроби з однаковими знаменниками; застосовує правила знаходження дробу від числа

	та числа за величиною його дробу при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач
Просторові відношення. Геометричні фігури (протягом року)	
Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас Многокутники. Прямокутник. Квадрат. Геометричні тіла: конус, циліндр, піраміда, куля, куб	Учень/учениця : знає означення прямокутника, квадрата; використовує властивість протилежних сторін прямокутника при розв'язуванні практичних задач; зображує геометричні фігури на аркуші в клітинку, позначає їх буквами латинського алфавіту: будує прямокутник, квадрат; впізнає в оточуючих предметах відомі геометричні фігури;
Коло. Круг. Побудова кола	будує коло за допомогою циркуля позначає на кресленні кола та круга його елементи : центр, радіус, діаметр; знає, що діаметр дорівнює двом радіусам

Кут Види кутів: прямі, гострі, тупі.	<i>розрізняє</i> прямі й непрямі кути, <i>класифікує</i> кути на прямі й непрямі (гострі, тупі); <i>креслить</i> кути за допомогою косинця
Математичні вирази. Рівності. Нерівності (протягом року)	
Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас Числові вирази, які містять кілька арифметичних дій різних ступенів без дужок і з дужками. Вирази зі змінною (змінними). Нерівності з однією змінною	Учень/учениця : <i>обчислює</i> значення числових виразів, дотримуючись правил порядку виконання дій; <i>обчислює</i> числові значення виразів зі змінною при заданому її числовому значенні; <i>знаходить</i> деякі розв’язки нерівності способом добору
Рівняння Рівняння з однією змінною, у якому один з компонентів або права частина представлена числовим виразом	<i>розв’язує</i> рівняння з однією змінною, у яких один з компонентів або права частини представлена числовим виразом, <i>перевіряє</i> його розв’язок і <i>записує</i> відповідь
Величини (протягом року)	

Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас Одиниці вимірювання довжини: міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр. Співвідношення між одиницями вимірювання довжини. Одиниці вимірювання маси: грам, кілограм, центнер, тонна. Співвідношення між одиницями вимірювання маси. Одиниці вимірювання часу: секунда, хвилина, година, доба, місяць, рік, століття, тисячоліття. Співвідношення між одиницями вимірювання часу. Одиниці вартості: гривня, копійка. Співвідношення між одиницями вартості. Порівняння іменованих чисел. Дії з іменованими числами	Учень/учениця : <i>знає</i>, якими одиницями вимірюється довжина (мм, см, дм, м, км), маса (г, кг, ц, т), час (с, хв, год), вартість (к., грн), співвідношення між одиницями довжини, маси, часу, грошовими одиницями; <i>перетворює</i> більші одиниці вимірювання величини у менші і навпаки; <i>порівнює</i> іменовані числа; <i>виконує</i> додавання і віднімання, множення і ділення на одноцифрове число іменованих чисел, виражених в одиницях довжини, маси, вартості, часу; <i>застосовує</i> співвідношення між одиницями вимірювання величин при розв’язуванні практично - зорієнтованих задач
---	---

Швидкість Швидкість тіла у прямолінійному рівномірному русі. Одиниці швидкості. Залежність між швидкістю тіла , часом і пройденим шляхом при рівномірному прямолінійному русі та формули для їх обчислення	<i>розуміє</i> швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу; <i>знає</i> , якими одиницями вимірюється швидкість та їх скорочене позначення одиниць швидкості ($\frac{км}{год}$, $\frac{м}{с}$ та ін.); <i>знає</i> формули для знаходження швидкості руху тіла, шляху та часу; <i>знаходить</i> швидкість, час, шлях при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач
Площа Площа. Порівняння плоских геометричних фігур за площею. Одиниці площі – квадратний міліметр, квадратний сантиметр, квадратний дециметр, квадратний метр, квадратний кілометр, ар (сотка), гектар. Вимірювання площі палеткою. Формула площі прямокутника, квадрата.	<i>знає</i>, якими одиницями вимірюється площа та їх скорочене позначення ($мм^2$, $см^2$, $дм^2$, $м^2$, $км^2$, а, га); <i>знає</i> формули для знаходження площі прямокутника, квадрата та застосовує їх при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач ; <i>знаходить</i> довжину однієї сторони прямокутника за відомими площею та іншою

Задачі на знаходження площі прямокутника та обернені до них	стороною
Сюжетні задачі (протягом року)	
Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас Прості задачі. Складені задачі, які є комбінаціями вивчених видів простих задач на дії різних ступенів	Учень/учениця : розв'язує прості задачі вивчених видів; розв'язує складені задачі на 2–4 дії (на знаходження суми, різниці та кратно порівняння двох добутків або часток та обернені до них)
Прості й складені задачі Задачі на знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу. Прості та складені задачі на встановлення залежності між швидкістю, часом і шляхом при рівномірному прямолінійному русі. Прості задачі на обчислення тривалості події, дати її початку, дати закінчення події	розв'язує сюжетні задачі вивчених видів

Задачі на знаходження четвертого пропорційного. Задачі на подвійне зведення до одиниці. Задачі на пропорційне ділення. Задачі на знаходження невідомих за двома різницями. Задачі на спільну роботу. Задачі, на рівномірний прямолінійний рух двох тіл в різних напрямках	<i>розв'язує задачі вивчених типів (за можливості - різними способами)</i>
Задачі на обчислення довжини сторони прямокутника за відомим периметром і довжиною однієї з його сторін	<i>розв'язує задачі на обчислення довжини сторони прямокутника за відомим периметром і довжиною однієї з його сторін</i>
Задачі з буквеними даними	<i>розв'язує задачі з буквеними даними складанням виразу</i>
Задачі міжпредметного змісту на роботу з даними	<i>розв'язує пізнавальні та практично -зорієнтовані задачі, опираючись на таблиці, стовпчикові діаграми тощо</i>
Загальні прийоми розв'язування задач Аналіз змісту задачі. Складання допоміжної моделі задачі: короткого запису,	<i>здійснює аналіз змісту задачі; моделює описану в задачі ситуацію у вигляді короткого запису і/або за допомогою схем;</i>

схеми. План розв'язування задачі. Різні форми запису розв'язання задачі. Відповідь на запитання задачі. Перевірка правильності розв'язання задачі. Творча робота над задачею	<i>складає усно план розв'язування задачі;</i> <i>використовує різні форми запису розв'язання задачі (діями з поясненням, або виразом);</i> <i>розв'язує задачі різними способами;</i> <i>перевіряє правильність розв'язку задачі способом складання і розв'язування обернених задач, іншим способом розв'язування задачі;</i> <i>складає задачі за виразом, малюнком, схемою, аналогічні до розв'язаної</i>
Додаткові теми Раціональні прийоми обчислень. Усне множення і ділення на 5, 50, 500. Усне множення і ділення на 25, 250, 2500. Множення на 11, 101, 1001. Множення на 9, 99, 999. Письмове множення на трицифрове число. Письмове ділення на трицифрове число. Рівняння, в яких один із компонентів дії є виразом зі змінною. Алгебраїчний метод розв'язування сюжетних складених задач. Розв'язування нерівностей зі змінною.	

Додавання та віднімання складених іменованих чисел, поданих в одиницях часу. Множення і ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини й маси, на двоцифрове число. Залежність швидкості від зміни відстані при сталому часі; від зміни часу при сталій відстані. Задачі на рух в одному напрямку. Задачі на рух тіл за течією та проти течії річки. Види трикутників за кутами. Види трикутників за сторонами. Нестандартні задачі, задачі логічного характеру. Кругові діаграми	
--	--

Природознавство

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
ВСЕСВІТ І СОНЯЧНА СИСТЕМА	
Уявлення давніх людей про Землю та Всесвіт.	має уявлення про давні моделі Всесвіту та сучасні уявлення про нього;

Склад Сонячної системи: Сонце, великі та карликові планети, малі тіла. Земля – планета Сонячної системи. Вплив Сонця на різноманітність природи Землі. Теплові пояси. Добовий і річний рух Землі. Місяць – природний супутник Землі. Сузір'я. Велика та Мала Ведмедиця. Полярна зоря. Молочний Шлях – наша Галактика. Сучасні уявлення про Всесвіт.	Учень/учениця: про зорі, сузір'я, Молочний Шлях; <i>називає</i> склад Сонячної системи, теплові пояси Землі; умови, необхідні для життя живих організмів; <i>пояснює</i> зв'язок між добовим та річним рухом Землі і періодичними змінами у природі; <i>характеризує</i> умови на планетах Сонячної системи; <i>застосовує</i> знання для задоволення пізнавального інтересу про Землю та інші планети Сонячної системи.
ПЛАН І КАРТА	
Горизонт, сторони горизонту. Орієнтування на місцевості за Сонцем, компасом, місцевими ознаками. Зображення місцевості на плані, умовні знаки. Масштаб. Географічна карта, умовні знаки на карті. Робота з планом і картою.	Учень/учениця: <i>має</i> уявлення про план місцевості, масштаб; <i>розрізняє</i> план і карту; <i>володіє</i> елементарними прийомами читання плану і карти; <i>знає</i> способи

	орієнтування на місцевості, деякі умовні знаки на плані та карті; <i>називає</i> основні та проміжні сторони горизонту; <i>орієнтується</i> на місцевості за Сонцем та місцевими ознаками; <i>визначає</i> сторони горизонту за допомогою компаса; <i>застосовує</i> знання про план місцевості і карту для розв'язання навчальних і життєвих ситуацій.
Практичні роботи 1. Читання плану місцевості. 2. Читання карти. Порівняння плану та карти.	
ПРИРОДА МАТЕРИКІВ І ОКЕАНІВ	
Населення Землі. Умови життя на Землі. Материки і океани. Особливості природи Тихого, Атлантичного, Індійського й Північного Льодовитого океанів.	Учень/учениця: <i>має</i> уявлення про населення Землі, найбільші країни світу та їхні столиці; <i>показує</i> на фізичній карті світу та <i>називає</i> океани й материки; <i>позначає</i> на контурній карті материки та океани (або

Особливості природи материків Землі. Євразія, Африка, Північна Америка, Південна Америка, Австралія, Антарктида.	користується електронним ресурсом); <i>знає</i> особливості природи океанів і материків; <i>порівнює</i> природу материків; <i>встановлює</i> взаємозв'язки між географічним розташуванням океанів і материків та особливостями їхньої природи; <i>усвідомлює</i> необхідність охорони природних багатств материків та океанів.
Практичні роботи 1. Читання карти світу. 2. Позначення на контурній карті назв материків і океанів. <i>Або (за вибором учителя):</i> Ознайомлення з картою світу, вивчення материків та океанів з використанням електронних ресурсів.	
ПРИРОДА УКРАЇНИ	
Україна на карті світу. Карта України. Форми земної поверхні. Рівнини і гори в Україні і в рідному краї. Корисні копалини України. Водойми України, їхнє використання та значення. Природні та штучні водойми (річки, озера, ставки,	Учень/учениця: <i>має</i> уявлення про різноманітність природи України; форми земної поверхні; види водойм; <i>знає</i> розташування України на карті; правила збереження природи в рідному краї;

водосховища, болота, моря, джерела). Рівнинні та гірські річки. Чорне і Азовське моря. Використання і охорона природних багатств водойм. Ґрунти України. Охорона ґрунтів. Природні зони України. Мішані ліси. Лісостеп. Степ. Гори. Карпати і Кримські гори.	<i>розуміє</i> значення корисних копалин, водойм, ґрунтів і лісів для природи та господарської діяльності людини; <i>показує</i> на карті і називає рівнини, гори, водойми, природні зони; <i>називає</i> рослини і тварин різних природних зон України; <i>використовує</i> географічну карту України й рідного краю для розв'язання навчальних і життєвих ситуацій.
Практичні роботи Позначення на контурній карті столиці та міст України; основних форм земної поверхні; водойм України. <i>Або (за вибором учителя):</i> Подорож Україною з використанням електронних ресурсів.	
Рекомендовані екскурсії (за вибором учителя, з врахуванням можливостей регіону): 1. Визначення сторін горизонту за Сонцем, компасом або місцевими ознаками. 2. Ознайомлення з формами рельєфу,	Учень/учениця: <i>застосовує</i> правила поведінки в природі; <i>спостерігає та фіксує</i> результати своїх спостережень; <i>фотографує</i>

водоймами, рослинним та тваринним світом, ґрунтами рідного краю.	найцікавіші об'єкти природи рідного краю (за можливості); <i>дотримується</i> правил поведінки під час екскурсій
--	---

Я у світі

4 клас (34 годин)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Я – Людина	
Я – неповторна людина. <u>Навчальний проект</u>(індивідуальний проект) Постать, що подолали життєві труднощі (за вибором учнів). Життя – найвища цінність. <u>Практична робота</u> (Обговорення ст. 6 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України). Особистісний	Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер), неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим; <i>розповідає</i> про свої інтереси, хобі; <i>пояснює</i>, чому всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах;

розвиток людини упродовж життя. Навчання як засіб досягнення життєвої мети. Як самому себе виховувати? <u>Практична робота</u> (за вибором учителя) Плануємо пізнавальну діяльність (пізнавальну тему обирає учень). Планування самонавчання, взаємонавчання. <u>Навчальний проект</u> (індивідуальний, за вибором учня) «Історія досягнень людини (в науці, спорті чи мистецтві)», «Мої досягнення».	<i>розуміє</i> значення знань, освіти, працелюбства в житті людини, в досягненні життєвих успіхів; <i>планує</i> свою діяльність для досягнення конкретної мети; <i>наводить приклади</i> досягнень відомих людей; <i>презентує</i> власні успіхи та успіхи людей, з яких бере приклад.
---	--

Я та інші	
Роль сім'ї в моєму житті. Мій родовід.	Учень/учениця: <i>пояснює, чому права та</i>

Бюджет сім'ї. Економія і збереження майна. <u>Навчальний проект</u> (дослідницький, індивідуальний) Дослідження своїх витрат за тиждень (які товари чи послуги були потрібними і якісними, а на покупці яких можна було зекономити) Культура поведінки учня. Засоби масової інформації мого міста/села/селища. <u>Практична робота</u> Написання замітки до місцевої газети про важливі події, що відбулися в місті/селі/селищі. <u>Соціальна (екологічна) акція</u> (тематика за вибором учителя). Чому виникають конфлікти? Як налагодити хороші взаємини?	обов'язки батьків і дітей є взаємними; дбає про збереження майна та ощадливе використання сімейного бюджету; дбає про збереження природних об'єктів, цілісність майна та ощадливе використання ресурсів школи, місцевої громади, до яких він/вона належить; має уявлення про культуру взаємин людей в сім'ї, школі, на вулиці; ініціює, підтримує і завершує розмову, дотримуючись етикетних норм спілкування; виявляє інтерес до діяльності засобів масової інформації; розуміє її значення у житті людей;
--	--

<u>Практична робота</u> Складання правил ведення дискусії. Дискусія (на вибір вчителя): «Чим відрізняється стійкість від упертості?», «Чи може неправда бути рятівною?», «Де закінчується щедрість і розпочинається марнотратство?», «В яких випадках бути хитрим добре, а в яких – погано.	уміє тримати дистанцію, відчувати межу бажаної-небажаної поведінки; бере участь в дискусії: вислуховує, погоджується, відстоює власну точку зору, домовляється; моделює спосіб поведінки у відповідності до конкретної ситуації.
Я – українець	
Україна – незалежна, демократична, правова держава. Національні та державні символи України. Конституція України (ст.10, ст. 20, ст. 67). <u>Практична робота.</u> Створення фотоколажу (проведення конкурсу малюнків) на одну із тем (на вибір): «Державні символи у моєму житті», «Хліб і сіль -	усвідомлює призначення Конституції України та українського законодавства; усвідомлює себе громадянином України; орієнтується у своїх правах і обов'язках; аргументує значення дотримання правил співжиття в суспільстві, невідворотність відповідальності за порушення законів, прав інших людей; дбає про пам'ятки природи,

символи української гостинності», «Свята нашої держави». Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння. Моделювання різних соціальних ролей (учень-вчитель-директор школи-продавець-екскурсовод-водій-міліціонер і т.д.) <u>Навчальний проект</u> (груповий, за вибором учнів) «Я пізнаю Україну», «Сім чудес України», «Визначні місця мого краю».	історії та культури України. <i>знає</i> про можливі правопорушення серед дітей, <i>наводить</i> приклади; <i>застосовує</i> знання про свої права у конкретних життєвих ситуаціях;
Я – європеєць	
Україна на карті світу. Найбільші українські спільноти в інших країнах світу. Європейський Союз – співтовариство народів Європи. <u>Навчальний проект</u> (груповий, за вибором учнів)	Учень/учениця: <i>має</i> уявлення про різноманітність країн світу, про місце України на карті світу; <i>розпізнає</i> символіку Європейського Союзу;<i>розповідає</i> про окремі досягнення українців в різних галузях (у науці, культурі,

«Подорожуємо країнами Євросоюзу», «Подорожуємо країнами світу», «Українці, яких знає світ», «Знані в усьому світі українські вироби» Волонтерство як добровільна суспільно корисна діяльність. <u>Практична робота</u> Складання листа до ровесника-іноземця про свою країну.	спорті тощо); <i>має уявлення</i> про Землю як спільний дім для всіх людей, необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів; <i>бере участь</i> у суспільно корисній діяльності.
---	---

Фізична культура

4 клас

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<u>I. Теоретико-методичні знання</u> Фізичне виховання в Запорізькій Січі. Олімпійські чемпіони України. Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової та дихальної систем організму. Характеристика	Учень,/учениця: <i>має уявлення</i> про фізичне виховання в Запорізькій Січі; <i>знає</i> олімпійських чемпіонів України; роль фізичних вправ у розвитку кістково-м'язової та дихальної систем організму; <i>пояснює</i> роль фізичних вправ для формування правильної постави та запобіганні плоскостопості, захворювань очей; <i>характеризує</i> основні способи

основних способів регулювання фізичного навантаження (швидкість та тривалість виконання вправ). Основні прийоми самоконтролю. Роль фізичних вправ, спрямованих на формування правильної постави, характеристика послідовності їх виконання та запобіганні плоскостопості, захворювань очей. Правила рухливих ігор та безпеки на уроках фізичної культури і під час самостійних занять фізичними вправами. <u>II. Способи рухової діяльності</u> 1. Вправи для формування культури рухів з елементами гімнастики: <i>організовуючі вправи:</i>	регулювання фізичного навантаження (швидкість, тривалість та послідовність виконання вправ); основні прийоми самоконтролю; <i>дотримується правил</i> рухливих ігор та безпеки на уроках фізичної культури та під час самостійних занять фізичними вправами; <i>виконує: організовуючі вправи:</i> перешиккування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали; <i>загальнорозвивальні вправи</i> в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г); для формування правильної постави біля гімнастичної стінки, профілактики плоскостопості; <i>складає і виконує</i> комплекси ранкової гігієнічної гімнастики; <i>положення тіла у просторі:</i> <i>сідни</i> – перехід із сиду на п'ятах з нахилом в упор лежачи на стегнах; пружинчасті нахили у положенні
---	---

<i>загальнорозвивальні вправи;</i> <i>положення тіла у просторі:</i> <i>сіди</i> <i>виси та упори</i> <i>елементи акробатики;</i>	сідку з різними положеннями ніг; перехід із сідку в сід зігнувши ноги та в сід кутом; лежачи перехід із сідку в упор ззаду; сід ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці); <i>виси та упори</i> – упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів; вис на зігнутих руках; вис кутом; піднімання прямих і зігнутих ніг у положенні вису на гімнастичній стінці; <i>елементи акробатики:</i> “міст” із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові і руках із зігнутими ногами; комбінація із 4 акробатичних елементів (на вибір вчителя); <i>елементи рівноваги:</i> ходьбу по підвищеній та обмеженій опорі (гімнастична лава, низька колода) у
--	---

<i>елементи рівноваги;</i> <i>вправи на релаксацію;</i>	поєднанні з перехресними поворотами, махами ногами, кроками польки з різними положеннями рук; комбінація елементів на 24 рахунки (на вибір вчителя); <i>вправи на релаксацію:</i> «Літній день»; «Пташки»; «Снігова баба»; «Коники»; наперемінне напруження та розслаблення рук, стоячи в парах; «Задуй свічку» тощо; дотримується правил безпеки під час занять
---	--

2. Вправи для оволодіння навичками пересувань: <i>ходьба</i> <i>біг</i> <i>танцювальні</i>	Учень/ учениця: виконує: <i>ходьбу</i> по спіралі; шеренговим кроком; <i>ходьбу</i> зі зміною напрямку за зоровим сигналом; <i>біг</i> із різних вихідних положень (сидячи спиною до напрямку бігу, лежачи на спині тощо), <i>біг</i> по слабопересіченій місцевості до 1000 м; <i>біг</i> з подоланням перешкод вертикальних (висотою до 60 см) та горизонтальних (шириною до 1 м); <i>біг</i> із зміною швидкості та напрямку за зоровим сигналом; <i>біг</i> 30 м з низького старту; <i>біг</i> по прямій; <i>фінішування</i>; <i>біг</i> зі зміною лідера;
---	---

<i>кроки</i> <i>лазіння та перелізання;</i>	<i>танцювальні кроки:</i> «галопа», «полька на місці»; ;основні кроки з носка та на повну стопу танцю – модерн; ритмічні завдання (поєднання кроків і рухів під музичний супровід); <i>лазіння та перелізання:</i> лазіння по вертикальному канату у три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням, перелізанням та підповзанням смуги із 5-7 перешкод; дотримується правил безпеки під час занять, пов’язаних з пересуваннями.
---	--

3. Вправи для опанування навичками володіння м’ячем <i>вправи з малим м’ячем (тенісним)</i> <i>вправи з великим м’ячем:</i> - <i>елементи баскетболу</i>	Учень/ учениця: виконує: підкидання і ловіння м’яча після поворотів, присідань, оплесків тощо; метання м’яча “із-за спини через плече” на дальність з місця; метання м’яча у вертикальну ціль (мішень 1х1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м’яча з різних вихідних положень; <i>вправи з великим м’ячем:</i> <i>елементи баскетболу</i> – ловіння і передачі м’яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння і передачі м’яча однією рукою від плеча; ведення м’яча
---	---

(м'яч для міні-баскетболу) - <i>елементи футболу</i> (м'яч футбольний №3) - <i>елементи гандболу</i> (м'яч гандбольний №1);	правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м'яча у кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча; <i>елементи футболу</i> – зупинки м'яча стегном; ведення м'яча вивченими способами з обведенням стійок, “вісімкою”, по колу; удари вивченими способами на точність; фінти “відходом”, “ударом”, “зупинкою”; віднімання м'яча вибиванням у суперника, коли той рухається назустріч; <i>елементи гандболу</i> – ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою; застосовує вивчені прийоми в іграх міні-баскетбол та міні-футбол; дотримується правил безпеки на заняттях із застосуванням м'ячів та правил міні-футболу та міні баскетболу.
--	--

4. Стрибкові вправи: <i>стрибки зі скакалкою</i>	Учень/учениця: виконує: <i>стрибки зі скакалкою</i> на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків;
---	---

<i>опорні стрибки</i> <i>стрибки у висоту</i> <i>стрибки у довжину</i>	стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехреснуванням рук (дівчата); <i>опорні стрибки:</i> застрибування на гімнастичний місток; з розбігу 5-7 м застрибування на гімнастичний козел (кінь) в ширину в упор стоячи на колінах – перехід в упор присівши – зіскок вигнувшись; з розбігу 5-7 м настрибування на гімнастичного козла (коня) в ширину в упор присівши – зіскок вигнувшись; <i>стрибки у висоту</i> з розбігу способом “переступання”; серійні вистрибування з упору присівши; <i>стрибки у довжину</i> з розбігу 7-9 кроків способом “зігнувши ноги”; дотримується правил безпеки під час занять стрибками.
---	---

5. Ігри для активного відпочинку:<i>рухливі ігри</i>	Учень/учениця: <i>бере участь у рухливих іграх та грає в них під час активного відпочинку:</i> <i>для вправ у формуванні культури рухів:</i> - «Фігури», «Займи вільне місце», «Слухай музику»; <i>для вправ для оволодіння навички пересувань:</i> – “Шишки, жолуді, горіхи”, естафети з лазінням та перелізанням, “Естафета звірів”, “Виклик”, “Наступ”,
--	---

<i>туризм</i>	“Естафета по колу”; «Дискотека»; «Допомога другу»; «Танцювальна фігура, замри! <i>для вправ для оволодіння навички пересувань:</i> – “Кружилиха”, “Переміна місць”, “Піймай жабу”; <i>для вправ для опанування оволодіння навичками м’яча – “У горизонтальну мішень” “Слухай сигнал”, “Захист фортеці”, “М’яч у колі”, “Боротьба за м’яч”, міні-футбол, міні-баскетбол; «Артбол»; «Корфбол»; «Бадмінтон»;</i> зимові ігри: «Кидання сніжок», «Гра з лопатою», «Слід у слід», «Білі ведмеді», «Кинь далі!», «Швидкі та влучні», «Захист фортеці», «Лісова стежинка», «Сніговик», «Сніжкова естафета» - групова гра з призами; <i>здійснює</i> рух у похідному строю, зміну темпу руху; подолання природних перешкод; застосовує найпростіші прийоми самоконтролю під час туристської подорожі; <i>обґрунтовує</i> визначення місця для відпочинку та туристського біваку; <i>дотримується правил</i> рухливих і спортивних ігор (за спрощеними
----------------------	---

	правилами) та правил безпеки під час їх проведення; правил техніки безпеки під час туристичної подорожі; вимог гігієни туриста.
--	---

- 6. Вправи для розвитку фізичних якостей:	Учень/учениця: застосовує вправи для розвитку:
- <i>сили</i>	<i>сили</i> – загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами (вага – 1 кг), з гантелями (вага – 500 г); намотування на горизонтально розташовану палицю мотузки з вантажем на кінці; сидючи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині; вистрибування із положення присіду; лазіння по гімнастичній стінці або підтягування на гімнастичній лаві з додатковим обтяженням; передачі набивного м'яча із різних вихідних положень; стрибки по розмітках у присіді; застрибування на складені купою мати з наступним зіскоком;
- <i>швидкості</i>	<i>швидкості</i> – біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10-15 м;
- <i>витривалості</i>	прискорення до 15 м; біг з гори у максимальному темпі; прискорення за

- <i>гнучкості</i> - <i>координації</i>	сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі; <i>витривалості</i> – повторний біг 3-5 х 30м (із збереженням або зменшенням інтервалу відпочинку); стрибки зі скакалкою до 2 хв. (у темпі 110-120 стрибків на хвилину); <i>гнучкості</i> – у положенні лежачи на спині одночасне відведення рук і ніг назад; вправи на розтягування в парах; пружинчасті похитування у положенні “шпагат” (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружинчасті нахили тулуба із різних вихідних положень; <i>координації</i> – довільне подолання поодиноких перешкод; подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами перелізаннями, підлізаннями); вправи з асиметричними рухами руками і ногами; підкидання і ловіння м'яча після виконання різноманітних рухових дій (присідань, поворотів, перекидів, перекатів тощо); демонструє безпечний рівень фізичної підготовленості; дотримується умов виконання тестових вправ.
---	--

7. Вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: • <i>Загальнорозвивальні вправи на місці</i> • <i>Загальнорозвивальні вправи в русі</i> • <i>Загальнорозвивальні вправи з предметами</i> • <i>Вправи на відчуття правильної постави</i> • <i>Вправи для запобігання плоскостопості</i>	Учень/учениця: <i>виконує: загальнорозвивальні вправи на місці</i> вправи для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів верхніх кінцівок плечового поясу: згинання та розгинання рук, пружинчасті рухи, нахили, викрути для м'язів спини, живота, тулуба: з різних вихідних положень, вправи на рівновагу, статичні вправи; для м'язів нижніх кінцівок: присіди, напівприсіди, випади, стрибки; <i>загальнорозвивальні вправи в русі:</i> кроки, ходьба, біг з поворотами тулуба, вправи на координацію; <i>загальнорозвивальні вправи з предметами:</i> з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалкою, з мішечками піску на голові під час ходьби; <i>вправи на відчуття правильної постави:</i> біля гімнастичної стінки та біля дзеркала, вертикальний вис; <i>вправи для запобігання плоскостопості:</i> ходьба по дрібним предметам, біг, піднімання на носки, стрибки; виконує комплекси вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості; дотримується: вимог щодо послідовності
---	---

	виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.
--	---

Музичне мистецтво

4 клас

4 КЛАС	
Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Тема 1. Музика мого народу Джерела і традиції української народної музичної творчості. Колискова пісня. Дитячий фольклор (дражнили, лічилки, забавлянки). Календарно-обрядові пісні: жниварські пісні (зажинкові, власне жниварські, обжинкові), колядки і щедрівки, їх особливості. Жартівливі й жартівливо-танцювальні пісні, коломийки. Троїсті музики. Історичні пісні, українська народна дума. Ліричні пісні. Найхарактерніші риси української народної музики: наспівність, яскрава емоційність, ліричність. Музика народна і професійна. Українська народнопісенна творчість як джерело професійної музики та окраса духовної культури. Сучасна українська музика, виконавці і композитори, Основні поняття і терміни: календарно-обрядова пісня, колядка, щедрівка, жартівливо-танцювальна пісня, коломийка, історична пісня, дума, лірична пісня.	<i>Учень/учениця має уявлення про:</i> джерела і традиції української народної музичної творчості; найхарактерніші риси української народної музики; спільне й відмінне в народній та професійній творчості; колискові пісні й дитячий фольклор; календарно-обрядові пісні; троїсті музики як тип інструментального ансамблю; жартівливі й жартівливо-танцювальні пісні, коломийки; історичні та ліричні пісні; українську народну думу; <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів/авторок; <i>порівнює:</i> сучасні, народні й професійні пісні; <i>обґрунтовує:</i> належність пісні до народної, професійної або професійної в народному дусі; <i>висловлює:</i> власне ставлення до змісту музичних творів; <i>вміє:</i> оцінювати спів власний та однокласників/однокласниць; <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил

	співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.
<u>Виконавська і творча діяльність</u> Виконання пісень різного змісту і характеру. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Виконання пісень із підголосками. Театралізація дитячих музичних розваг (дражнилок, лічилок, забавлянок).	
<u>Орієнтовний матеріал для сприймання</u> М. Вербицький. “Ще не вмерла Україна”; Державний Гімн України (участь у виконанні); пісні з репертуару сучасних виконавців (на вибір учителя) «Пісня про Байду», «Дума про козака Голоту»; М. Лисенко. “Елегія”, «Зоре моя вечірняя (зіставлення композиторської пісні Я.Степового і народної);	

українські колискові пісні «Повішу я колисочку», «Ой ходить сон коло вікон»; К.Стеценко. «Вечірня пісня»; українські троїсті музики (на вибір учителя); українські щедрівки «Чи дома, дома», «Слава нашим господарям»; К.Меладзе. «Квітка-душа» (у виконанні Ніни Матвієнко).	
<i>Додатковий матеріал для сприймання</i> В.Філіпенко . «Поле моє, поле»; українська історична пісня «Ой на горі та й женці жнуть»; М.Лисенко. Хор „Гей, не дивуйте” з опери „Тарас Бульба”; українські народні думи «Пісня про Устима Кармелюка», «Батьку Хмелю»; В.Кушпет. “Кобзарська дума”; Д.Бортнянський. Соната до мажор; В Лепешко. «Кобзарська слава»; М.Вериківський, «Пісня кобзаря» з опери «Гайдамаки»; український народний танець «Метелиця»; К.Данькевич. «Метелиця» з балету «Лілея»; С.Гулак-Артемівський. «Танці з опери “Запорожець за Дунаєм”». Вокальні й інструментальні обробки українських народних пісень і танців, троїсті музики (за вибором); пісні сучасних українських композиторів; І.Шамо. „Гуцульські акварелі” (фрагмент); фрагменти дитячих опер за вибором (М.Лисенко. „Коза-дереза”, „Пан Коцький”; М.Коваль.	

„Вовк і семеро козенят”; К.Стеценко. „Лисичка, Котик і Півник”, „Івасик- Телесик”); Ю.Щуровський. „Музичний калейдоскоп” („Волинка”, „Шарманка” та ін.); Г.Майборода. „Гуцульська рапсодія”; І.Шамо. Прелюдія фа-дієз мінор, „Картини російський живописців” (за вибором); П.Чайковський. „Підсніжник”, „Думка”; М.Лисенко. „Баркарола”, хор „А вже весна” з опери „Зима і весна”; А.Штогаренко. „Вірменські ескізи”; Б.Фільц. „Весняне рондо”; Л.Бетховен. „Турецький марш”, „Варіації на українські теми”; Є.Адамцевич. „Запорозький марш”; українські колядки, щедрівки за вибором.	
<u>Орієнтовний матеріал для виконання</u> М.Ведмедеря. «Це моя Україна»; українські народні пісні «Вийшли в поле косарі», «Ой на горі та й женці жнуть»; українська народна пісня «Котику сіренький»; М.Катричко. «Рідна мова»; Л.Попернацький. «Україно-світ»; українські щедрівки “Ой рано-рано кури запіли”, “Прийшли щедрувати”; українська народна пісня “Забілів	

від снігу гай”.	
<u>Додатковий матеріал для виконання</u> М.Мельник. „Україно-дівчино”; М.Рожко. «Рідня»; українські жниварські пісні “В понеділок раненько”, “А вже сонце котиться”; М.Ведмедеря. «Здрастуй, вересень»; Л.Дичко. «Сонце і ледачий учень»; О.Лобова. «Прощання з журавлями»; А.Мігай. «Сім нот»; М.Іванников. „Відлетіли журавлі”; В.Мураделі. «Шкільна стежинка»; українська народна пісня “Ой гиля, гиля, гусоньки, на став”; М.Рожко. «Радість»; О.Янушкевич. «Дитинства світ»; П.Майборода. «Пісня допитливих» із кінофільму «Абітурієнтка»; Т.Попатенко. «Новорічна полька»; українські колядки та щедрівки «Ой чи є, чи нема»; «Котився хміль з-під города»; «Місяченьку, мій братику»; «Тече річка невеличка». Українські народні пісні „Ой на горі та й женці жнуть”, „Заграй мені, скрипалю”, „Верховино, світку ти наш” та ін., колядки, щедрівки (за вибором); М.Ведмедеря. „Здрастуй, школо!”, „Осінь”; О.Злотник.	

„Музика рідного дому”; О.Лобова. „Вперше Осінь йшла до школи”, „Прощання з журавлями”; М.Глінка. „Не щечечи, соловейку”; О.Хромушин. „Що таке калюжа?”; В.Прихожай. „Нічні музики”; Н.Вересокіна. „Колискова”; С.Гаврилов. „Навчайте мене музики”; М.Матвєєв. „Як лікували бегемота”; Є.Карпенко. „Їжачки зелені”; С.Ткачук. „Вітаємо з Різдвом”; пісні з мультфільмів.	
<u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> Троїсті музики (на вибір учителя); українські народні пісні „Танцювати починаймо”, Ю.Рожавська «Коломийка»; українські народні пісні-ігри в обробці Ж.Колодуб. «Фрікель, нікель», “Йшла зозуля мимо саду”, «Котилася торба»; українська народна пісня в обробці М.Леонтовича «Коза»; В.Верховинець. Вертеп. Пісня-гра „Маланка”.	
Тема 2. Музика єднає світ Пісні народів світу. Танці народів світу. Обрядові пісні у різних народів. Жанр обробки народних пісень. Взаємовплив і взаємозбагачення музики різних народів. Основні	Учень/учениця має уявлення про: народну музику і композиторські твори різних народів. календарно-обрядові пісні різних народів називає: музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів; порівнює:

поняття і терміни: <i>мазурка, полька, баркарола, розспів, багатоголосся</i>	пісні різних народів на спільну тематику або сюжети; <i>висловлює:</i> власне ставлення до народної музики різних народів; <i>вміє:</i> оцінювати спів власний та однокласників; Створювати темброво-ритмічний супровід до класичних, сучасних та народних творів, танців, створення театралізацій. <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.
<u><i>Виконавська і творча діяльність</i></u> Виконання пісень різного змісту і характеру. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців, театралізованих міні-дійств.	
<u><i>Орієнтовний матеріал для сприймання</i></u> Українська народна пісня “Реве та стогне Дніпр широкий”; П. Чайковський. Фінал Першого концерту для фортепіано з оркестром (фрагмент); О.Хромушин. «Фантазія на теми українських народних пісень»; Р. Щедрін. “Пустотливі частівки”; білоруська народна пісня	

«Бульба»; К. М'ясков. «Білоруський танець», народні танці «Молдовеняска»; «Лезгінка»; А. Хачатурян. Гопак із балету «Гаяне»; Д. Гершвін. «Колискова» з опери «Поргі та Бесс»; болгарська народна пісня «Посадив я полин»; М.Глінка. «Венеціанська ніч»; М. Лисенко. «Баркарола»; В. А. Моцарт. Варіації на тему французької пісні; С.Рахманінов. «Італійська полька»; З.Кодай. «Чардаш»; Й.Брамс. Угорський танець №2; В. А. Моцарт. Рондо в турецькому стилі; українська народна пісня «Їхав козак за Дунай»; Л.Бетховен. Варіації на українські теми; Д.Кабалевський. Варіації на японську народну тему; Ф. Шопен. Мазурка ля мінор; Я.Сібеліус. «Фінляндія»; Д.Кабалевський. Празький концерт.	
<u>Додатковий матеріал для сприймання</u> С. Рахманінов. Третій концерт для фортепіано з оркестром (фрагмент) у виконанні Юджи Ванг (неймовірна техніка виконання, неперевершене враження); Ж.Колодуб. „Троїсті музики»; К. М'ясков. «Литовський танець», «Туркменський танець»; латиська народна пісня «Вій, вітерець», естонський народний танець «Тульяк»; А.Штогаренко. «Вірменські ескізи»; В.А. Моцарт. Симфонія соль мінор (перша частина, фрагмент); Є. Станкович. Купальський танок «Марина». Український фольклор, пісні й	

танці різних народів світу (за вибором); А.Вівальді. „Зима” (фрагмент); О.Аляб’єв. „Соловей”; В.А.Моцарт. „Романс” із „Маленької нічної музики”; П.Чайковський. „Танець феї Драже” з балету „Лускунчик”, „Танець маленьких лебедів” із балету „Лебедине озеро”; Четверта симфонія (фрагмент фіналу); Й.С.Бах. Прелюдії до мажор, до мінор (з I т. „Добре темперованого клавіру”); Ф.Шопен. Прелюдії №№ 4, 7 (або інші фортепіанні мініатюри за вибором); Н.Паганіні. „Кампанелла”, Каприс № 24; К.Дебюссі. „Маленький пастух”, „Ляльковий кек-уок” (із сюїти „Дитячий куточок”); К.Сен-Санс. „Карнавал тварин” (за вибором); Й.Гайдн. Симфонії „Сюрприз”, „Годинник” (фрагменти); М.Глінка. „Іспанська увертюра” № 1; Ж.Бізе. „Хабанера” з опери „Кармен”; П.Чайковський. „Підсніжник”, „Неаполітанська пісенька”, „Неаполітанський танець”, Перший концерт для фортепіано з оркестром (фінал); О.Аляб’єв-Ф.Ліст. „Соловей”; С.Рахманінов. „Богородице, діво, радуйся”, „Рапсодія на тему Паганіні”; Й.С.Бах-Ш.Гуно. „Аве Марія”; Г.Аллегрі. „Мізерере”; А.Вівальді „Гроза”; В.Мей „Шторм”; Л.Бетховен. „Турецький марш”; В.А.Моцарт. „Турецький марш”; Й.Штраус. „Російський марш”; А.Хачатурян. „Гопак” з балету „Гаяне”; М.Сільванський. Варіації на тему української народної пісні „А вже	
---	--

весна”; Л.Ревуцький. „Веснянка”.	
<u>Орієнтовний матеріал для виконання</u> М. Глінка. “Гуде вітер вельми в полі”; українська народна пісня «Вийди, вийди, Іванку»; пісні з репертуару сучасних українських виконавців (на вибір); Е. Гріг. “Захід сонця”; чеська народна пісня “Полька”; японська народна пісня “Вишня”; польська народна пісня «Жайворонок»; естонська нар. пісня «У кожного свій музичний інструмент», білоруський народний танець-пісня „Бульба”;	
<u>Додатковий матеріал для виконання</u> латиська народна пісня “Півник”; естонська народна пісня „Зозуля”; грузинська народна пісня «Світлячок»; туркменська народна пісня «Метелик»; О.Янушкевич. «День народження у мами»; українські народні пісні «Прийшла весна з квітами», «Ой весна, весна, та й весняночка»; німецька народна пісня „Музиканти”; А.Житкевич. «Перестук»; Р.Бойко. «Річкова прохолода» із циклу «Пісні в стилі різних народів». Українські народні пісні, веснянки та гаївки („Соловєчку, сватку, сватку”, „А вже весна” та ін.); французька народна пісня „Каде Руссель”;-М.Лисенко. „А вже весна, а вже красна”; Є.Бондаренко. „Співаночка-весняночка”; О.Злотник. „Мамина пісня”; М.Ведмедеря. „Молитва”;	

„Це моя Україна”; Є.Карпенко. „Зернятко”; В.А.Моцарт-Б.Фліс. „Колискова”; А.Житкевич. „Сопілочко з бузини”; І.Кириліна. „Засмутилось кошеня”; М.Катричко. „Найкраще місце на землі”; пісні з мультфільмів (за вибором).	
<u>Матеріал для музикування та виконання в русі</u> Троїсті музики (на вибір учителя); пісні з репертуару сучасних виконавців (на вибір)	

Образотворче мистецтво

4 клас

Художній образ в мистецтві

35 годин (1 година на тиждень, із них 3 год – резервний час)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
Тема 1. Художній образ у графіці, живописі та скульптурі • Поняття про художній образ в мистецтві. Способи створення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва. • Створення художнього образу за допомогою графічних засобів виразності: ліній, штрихів, крапок, плям.	<i>Учень/учениця милується і виявляє</i> (мовленнєвими та образотворчими засобами): -емоційне ставлення до краси в природі та в мистецтві; -прагнення до власної художньо-творчої праці; <i>Висловлює власну думку:</i> -про художній образ в мистецтві; <i>вживає</i>(за допомогою учителя):

•Значення вибору графічної техніки для створення виразного художнього образу. •Поглиблення знань про колір як засіб виразності живопису. Створення засобами кольору певного за характером образу. •Значення вибору живописної техніки для створення виразного художнього образу. •Поглиблення знань про скульптуру, її види. Особливості створення художнього образу в об'ємі. •Незвичайні матеріали художника-скульптора. Створення казкового образу з природних матеріалів (або інших за вибором). Орієнтовні практичні(на вибір): “Спогади про літо”, “Могутні сосни”, “Природні стихії”, “Осінній натюрморт”, “Кольорові Пори року”, “Наснився мені рожевий сон”, “Синій туман”, “Мелодія осені”, “Екзотичний птах”, “Карнавал тварин”, “Мешканці лісу”, тощо. Матеріали та техніка виконання (на	-у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (контраст, нюанс, фактура тощо); має уявлення про: -основні виражальні засоби графіки (лінія, штрих, крапка, пляма), живопису (колір), скульптури (об'єм, фактура); називає: -види скульптури (кругла, рельєф); спостерігає та порівнює: -різницю між круглою скульптурою та рельєфом; між скульптурним зображенням та живописним (графічним); описує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя/вчительки): -твори живопису, графіки, скульптури; уміє: -створювати виразні художні образи на площині за допомогою графічних та живописних матеріалів; -змішувати фарби на палітрі,
--	--

<i>вибір):</i> Олівці, фломастери, ручки, гуаш, акварель, папір білий та кольоровий, картон, глина, пластилін, солоне тісто, природні матеріали тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, графогія, гризайль, малюнок гумкою, монотипія, ліплення, конструювання з природних матеріалів.	досягаючи необхідних відтінків кольору; -створювати художній образ в об'ємі зручним способом ліплення; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.
Тема 2. Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, архітектурі та дизайні •Відмінність декоративної манери зображення від реалістичної. Особливості декоративного образу (на прикладах творів народних майстрів Опішні, Косова, Києва, Вінниці тощо). •Ознайомлення з українським народним мистецтвом петриківського розпису. Композиційне та колірне рішення творів петриківських майстрів. •Народне мистецтво витинанки. Витинанки прості і складені. Значення осі симетрії при створенні витинанки. •Архітектура як будівельне	Учень/учениця спостерігає, милується та визначає (мовленнєвими та образотворчими засобами): -особливості художньо-образної мови творів народних майстрів (глиняної іграшки, кераміки, петриківського розпису); описує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя): -народні твори декоративно-прикладного мистецтва; - зразки мистецтва архітектури; має елементарне уявлення

мистецтво. Образ будівлі, її призначення. Створення на основі асоціацій образу казкового будинку. • Дизайн та художнє конструювання. Створення художнього образу в техніках паперопластики, орігамі. • Ознайомлення зі шрифтом. Введення слів та чисел у декоративну композицію. Орієнтовні практичні(на вибір): “Світ народної іграшки”, “Тепло опішнянської кераміки”, “Косівські передзвони”, “Казкова квітка Петриківки”, “Вазонова композиція”, “Чарівний палац”, “Будинок для казкового персонажа (пекаря, музиканта тощо)”, “Годинник казкового героя”, “Веселий ліхтарик”, “Незвичайний транспорт”, “Святкова листівка”, “Новорічне панно” (групові чи колективна форма роботи) тощо. Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, фломастери, ручки, маркери, папір білий,	про: - основні народні промисли України; - техніку, основні елементи та композиційні особливості петриківського розпису; - значення форми та декору у творах декоративно-ужиткового мистецтва; - залежність форми будівлі від призначення; - способи й прийоми конструювання з паперу; - прийоми написання слів (чисел) пензлем (паличкою, пальцем); знає: - різницю між конструктивним та пластичним способом ліплення; уміє (на елементарному рівні): - створювати виразну, цілісну декоративну форму (на площині та в об’ємі); - створювати декоративну композицію, використовуючи елементи
---	--

кольоровий, картон, тканина, глина, пластилін, солоне тісто тощо. Аплікація, колаж, ліплення, конструювання, орігамі, паперопластика, змішані техніки.	петриківського, косівського, опішнянського розписів; -створювати декоративно-орнаментальну композицію з уведенням слів і чисел; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами; прагне: -прикрашати середовище власною художньою працею.
Узагальнення - 1 год	
Тема 3. Образи природи, тварин, людей у мистецтві •Зображення явищ природи, глибини простору в пейзажі. Засоби створення художнього образу у пейзажі. Свідомий вибір формату, положення аркуша, межі зламу простору (вище, нижче на аркуші). •Пропедевтичні відомості про ілюзорне зближення паралельних горизонтальних ліній, що йдуть у	Учень/учениця спостерігає, милується та виражає (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами): -емоційне ставлення до краси навколишнього світу та відображення його в художніх творах; використовує у спілкуванні: -мистецтвознавчі терміни і поняття (колірна гама, колорит, плани (передній,

глибину (річка, доріжка тощо). Передавання плановості відкритого простору за допомогою кольору та тону. •Актуалізація знань про колір як засіб вираження настрою у пейзажі. Усвідомлення залежності колірної гами від кольору неба. •Казкові звірі та істоти у творах образотворчого мистецтва. Трансформація форми як засіб створення фантастичного образу. •Фантастичні та реалістичні образи в мистецтві. Ознайомлення з графічною технікою штампування. Виготовлення кліше (картон, гумка, морква, картопля). •Виразальні засоби під час створення образів фантастичних істот за мотивами творів народних художників. •Образи тварин у творах художників-аніمالістів. Поняття “пропорції”, “динаміка”, “статика”. Зображення фігури тварини (на площині чи в об’ємі) у статичному або динамічному станах. •Портрет як художній образ. Засоби створення виразного портрету казкового образу. •Зображення людини у статичному та	дальній); аналізує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя\вчительки): - пейзажі (стан і настрої природи, колорит, роль кольору у передачі настрою); -тематичний зміст пейзажів, портретів та анімалістичних картин; має уявлення про: -передавання плановості відкритого простору за допомогою кольору, тону, деталізації; -ілюзорне зближення паралельних ліній, спрямованих у глибину відкритого простору (на елементарному рівні); -залежність колірної гами від освітлення; -особливості зображення голови (обличчя) людини і засоби створення виразного портретного образу; знає:
--	---

динамічному станах. Орієнтовні практичні(на вибір): “Невідома планета”, “Караван у пустелі”, “Подорож на Північ”, “Морські фантазії”, “Свято весняної природи”, “Космічні прибульці”, “Чудо-Юдо”, “Фантастична істота”, “Пташка щастя”, “Мій чотирилапий друг”, “Портрет козака (Котигорошка, Кирила Кожум’яки тощо)”, “Жіночий казковий персонаж” (Снігова королева, Білосніжка тощо), “Веселі старти” (<i>групові чи колективна форма роботи</i>) тощо. Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, туш, воскові крейди, олівці, фломастери, папір білий, кольоровий, тонований, картон, пластилін, глина, солоне тісто тощо. Гратографія, плямографія, штампування, аплікація (з можливим доопрацюванням графічними матеріалами, витинанням), колаж, ліплення, графічні, живописні та змішані техніки.	-основні складові фігури людини; -відмінності у технічних прийомах роботи гуашевими та акварельними фарбами; уміє: -передавати стан природи за допомогою графічних і живописних засобів виразності; -відтворювати характерні особливості будови і пластичну виразність (витонченість або масивність тощо) фігури людини і тварин; -створювати зображення тварин та людей у русі; -використовувати прийоми трансформації паперу з метою створення виразного художнього образу; -раціонально, вправно і безпечно працювати з ножицями та іншим необхідним приладдям; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі
---	---

	з різними художніми матеріалами та інструментами.
Тема 4. Образ рідного краю у мистецтві • Ознайомлення з художніми традиціями рідного краю. • Особливості природного середовища рідного міста (села). Розвиток спостережливості, зорової пам'яті, вміння сприймати красу природи рідного краю та відтворювати її на площині. • Особливості архітектури рідного міста (села). Важливість збереження пам'яток архітектури. Значення вибору формату для створення виразної врівноваженої композиції. • Зв'язок архітектури з природним середовищем. Уявлення про ландшафтну архітектуру. Вибір колірної гами, художньої техніки та	<i>Учень/учениця спостерігає, милується та виражає (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами):</i> - емоційне ставлення до краси рідного міста, села; <i>розуміє (за допомогою вчителя/вчительки):</i> - значення образотворчого мистецтва у житті людей; - важливість збереження пам'яток архітектури, історії, культури; - характер художніх образів мистецьких творів; інтерпретує їх (мовленнєвими та образотворчими засобами); - значення колірної гами, композиційних засобів і прийомів у передачі задуму автора;

манери зображення, визначення композиційного центру під час створення пейзажу. •Розширення уявлень про роботу художника-дизайнера. Ознайомлення з поняттям малих архітектурних форм (ліхтарі, альтанки, фонтани, лави тощо). •Різноманітність форм металевих виробів. Поняття про ковальське та ливарське мистецтво. Розвиток навичок створювати ажурні витинанки. •Поняття про оформлення вітрин як один з різновидів прикладного мистецтва. Прийоми групування предметів різних за розміром та кольором. •Створення святкового настрою за допомогою кольору та декору у багатоплановій тематичній композиції. Орієнтовні практичні(на вибір): “Український рушничок”, “Мій рідний край”, “Неначе писанка село”, “Пам’ятки архітектури”, “Старовинна споруда”, “Парки, сквери, бульвари”, “Садки цвітуть”, “Чарівні ліхтарі”, „Веселий	має уявлення про: -види і жанри образотворчого мистецтва, його взаємозв’язок з іншими мистецтвами; -основні виражальні засоби образотворчого мистецтва, інструменти, матеріали, художні техніки; -художні традиції рідного краю; - роботу художників-дизайнерів; уміє: -пояснити зміст творів образотворчого мистецтва, висловлювати естетичне ставлення до них; -застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі опису та оцінювання художніх творів; -втілювати особисті почуття та думки у власній практичній художній діяльності; -побачити (при спрямуванні вчителя/вчительки) недоліки у своїй роботі; виправити
--	--

фонтан”, “Металеве мереживо міста (села)”, “Вітрини магазинів”, “Вулиця рідного села”, ”Святкове місто” (<i>групові та колективна форми роботи</i>), “Україна – моя Батьківщина” тощо. Матеріали та техніка виконання (<i>на вибір</i>): Гуаш, акварель, пастель, туш, воскові крейди, вугіль, фломастери, маркери, ручки, папір білий, кольоровий або тонований, картон та інші різнофактурні матеріали тощо. Аплікація, колаж, витинанка, конструювання, паперопластика.	зауваження за допомогою вчителя; дотримується: -правил культури роботи, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та у самостійній художньо-творчій роботі; володіє: -навичками раціональної організації робочого місця; -елементарними навичками роботи в колективі.
--	---

Трудове навчання

4 клас

	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
1	Комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів. Комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів. Послідовність дій під час виготовлення виробів з природних і пластичних	<i>Учень/учениця:</i> – має загальні уявлення про комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів у виробках; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти, пристосування

	матеріалів. Практична робота. Виготовлення виробів з природних та пластичних матеріалів.	необхідні для виготовлення виробів з природних, штучних та пластичних матеріалів; – <i>розкриває</i> послідовність дій під час виготовлення виробів з природних, штучних та пластичних матеріалів; – <i>вміє</i> виготовляти вироби з природних, штучних та пластичних матеріалів.
--	--	---

2	Конструювання рухомих моделей з картону та паперу. Загальні відомості про способи виготовлення рухомих моделей з паперу і картону. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення рухомих моделей. Практична робота. Виготовлення паперових моделей з рухомими деталями.	<i>Учень/учениця:</i> – <i>має</i> загальні уявлення про конструювання рухомих моделей з картону та паперу; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення моделей з рухомими деталями; – <i>знає</i> способи виготовлення рухомих моделей з паперу та картону; – <i>володіє початковими навичками</i> виготовлення паперових моделей з рухомими деталями.
---	--	--

3	Сюжетна витинанка. Уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України. Послідовність виготовлення виробів технікою витинанки. Практична робота. Виготовлення композицій силуетів героїв казок, мультфільмів, тощо технікою витинанки.	<i>Учень/учениця:</i> – <i>знає</i> що таке сюжетна витинанка; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення витинанки; – <i>має</i> загальні уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України; – <i>розкриває</i> послідовність виготовлення виробів технікою витинанки; – <i>вміє</i> виготовляти вироби технікою витинанки.
4	Виготовлення штучних квітів об'ємної форми. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення штучних квітів об'ємної форми. Послідовність виготовлення штучних квітів об'ємної форми. Способи кріплення елементів. Практична робота. Виготовлення квітів об'ємної форми.	<i>Учень/учениця:</i> – <i>має</i> загальні уявлення про виготовлення штучних квітів об'ємної форми; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення штучних квітів об'ємної форми; – <i>розкриває</i> послідовність дій під час виготовлення штучних квітів об'ємної форми; – <i>знає</i> способи кріплення елементів виробу; – <i>вміє</i> виготовляти квіти

		об'ємної форми.
5	Колаж. Поняття про колаж. Комбінування різноманітних матеріалів для створення композиції-колажу. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення колажу. Практична робота. Виготовлення сюжетної композиції-колажу за власним задумом.	<i>Учень/учениця:</i> – має загальні уявлення про колаж; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виробу технікою колаж; – <i>розкриває</i> специфіку комбінування різноманітних матеріалів для створення композицій-колажів; – <i>вміє</i> виготовляти сюжетні композиції-колажі за власним задумом
6	Робота з пластичними матеріалами. Пластичні матеріали для виготовлення виробів (пластилін, глина, полімерна глина, солоне тісто). Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми з пластичних матеріалів за власним задумом. Практична робота. Виготовлення з пластичних матеріалів	<i>Учень/учениця:</i> – має загальні уявлення про виготовлення виробів з пластичних матеріалів; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення виробів з пластичних матеріалів; – <i>розкриває</i> послідовність виготовлення виробів об'ємної форми з пластичних матеріалів за власним задумом; – <i>вміє</i> виготовляти з пластичних матеріалів об'ємні фігури й

	об'ємних фігур тварин, героїв мультфільмів, казок, тощо. Створення колективних композицій з виготовлених виробів із запропонованої вчителем тематики.	творчо доповнювати їх; – <i>володіє навичками</i> створення колективних композицій з виготовлених виробів.
7	<i>Робота з сучасними штучними матеріалами.</i> Властивості штучних матеріалів: пластик, поролон, синтепон, синтетична вата, тощо. Інструменти та пристосування для виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів. Послідовність виготовлення простих виробів з використанням пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати. <i>Практична робота.</i> Виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів.	<i>Учень/учениця:</i> – <i>знає</i> властивості штучних матеріалів (пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати, тощо); – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів; – <i>має</i> загальні уявлення про виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів; – <i>знає</i> послідовність виготовлення простих виробів з пластику, поролону, синтепону та синтетичної вати; – <i>вміє</i> виготовляти вироби з сучасних штучних матеріалів.

8	Плетіння. Способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів. Основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння. Практична робота. Виготовлення виробів (ляльки-мотанки, закладки, сувенірів тощо) технікою плетіння.	<i>Учень/учениця:</i> – має загальні уявлення про плетіння виробів; – називає способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів; – знає основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння; – вміє виготовляти вироби технікою плетіння.
9	Вишивання. Оздоблення виробів технікою вишивки. Матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення виробів вишивкою. Основні прийоми роботи технікою вишивки. Витягування нитки з основи. Шов «вперед голка». Шов «назад голка». Послідовність виготовлення виробів технікою вишивки. Практична робота. Оздоблення виробів	<i>Учень/учениця:</i> – має загальні уявлення про оздоблення виробів технікою вишивки; – добирає матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення виробів вишивкою; – називає основні прийоми роботи в техніці вишивки; – знає як витягувати нитки з основи; – вміє виконувати шов «вперед голка» та шов «назад голка»; – розкриває послідовність оздоблення виробів вишивкою. – володіє початковими

	швами «вперед голка» та «назад голка» (частини одягу, серветка, листівка, картина, тощо).	навичками оздоблення виробів вишивкою.
1 0 .	Об’ємна аплікація з тканини та гудзиків. Послідовність виготовлення об’ємної аплікації на тканині з використанням гудзиків, леліток та бісеру. Пришивання гудзиків на ніжці. Практична робота. Виготовлення об’ємних виробів (картин, листівок, тощо). Виготовлення м’якої іграшки.	<i>Учень/учениця:</i> – має загальні уявлення про об’ємну аплікацію з тканини та гудзиків; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення об’ємної аплікації з тканини та гудзиків; – <i>пояснює</i> послідовність виготовлення об’ємної аплікації на тканині з використанням гудзиків; – <i>вміє</i> пришивати гудзики на ніжці; – <i>вміє</i> виготовляти об’ємні аплікації на тканині з використанням гудзиків; – <i>володіє</i> навичками виготовлення найпростішої м’якої іграшки.
1 1 .	Пап’є-маше. Ознайомлення з технікою пап’є-маше. Матеріали, інструменти та пристосування для	<i>Учень/учениця:</i> – має загальні уявлення про техніку пап’є-маше; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування необхідні для

	виготовлення виробу технікою пап'є-маше. Послідовність виготовлення виробів технікою пап'є-маше. Практична робота. Виготовлення декоративної тарілочки, чашки, вази, тощо.	виготовлення виробу технікою пап'є-маше; – <i>знає</i> послідовність виготовлення виробів технікою пап'є-маше; – <i>вміє</i> працювати в парі та групі під час виготовлення виробів технікою пап'є-маше; – <i>володіє початковими навичками</i> виготовлення декоративних виробів технікою пап'є-маше.
1 2 .	Дизайн, оформлення та оздоблення виробів. Загальні відомості про дизайн, оформлення та оздоблення виробів. Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оформлення та оздоблення виробів. Оформлення та оздоблення виробів раніше засвоєними техніками та відомими матеріалами. Практична робота. Оформлення та	<i>Учень/учениця:</i> – <i>розуміє</i> значення дизайну, оформлення та оздоблення виробів; – <i>має</i> загальні уявлення про дизайн, оформлення та оздоблення виробів; – <i>називає</i> техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оформлення та оздоблення виробів; – <i>вміє</i> оздоблювати вироби.

	оздоблення виробів.	
1 3 .	Самообслуговування. Оздоблення одягу та взуття. Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення одягу та взуття. Практична робота. Оздоблення макетів моделей (шаблонів) одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками.	<i>Учень/учениця:</i> – має загальні уявлення про оздоблення одяг і взуття; – <i>пояснює</i> послідовність оздоблення одягу та взуття; – <i>володіє початковими навичками</i> оздоблення макетів (шаблонів) моделей одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками.
1 4 .	Екскурсії. Екскурсія до шкільних майстерень, на робочі місця, на виробництво та підприємства, до майстерень з традиційними народними ремеслами. Ознайомлення з різними видами людської діяльності та професіями, з загальними правилами безпеки життя, обладнанням, організацією праці.	<i>Учень/учениця:</i> – має загальні уявлення про організацією праці; – <i>характеризує</i> види діяльності та результати праці; – <i>аналізує й узагальнює</i> побачене під час екскурсії.

Інформатика
4 клас
35 годин (1 година на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Графіка Електронні карти. Режими перегляду карт. Віртуальні подорожі сузір'ями, планетами, материками, океанами. Доповнення власної карти мітками (за матеріалами природознавчого характеру рідного краю). Схеми, діаграми на матеріалі інших предметів. Робота в середовищі графічного редактора: змінювання зображень з використання функцій обертання, зміна кольору фігур та кольору фону. Обробка фото: інструменти освітлення, кольору, обертання, обрізання тощо. Створення колажу із зображень. Текст Орієнтування в списку книг електронної бібліотеки. Пошук літератури за назвою, автором/авторкою, мітками. Зміст твору. Закладки, коментар (помітки) у творі. Середовище текстового редактора. Поєднання	Учень/учениця: має уявлення про електронні карти; орієнтується в електронних навчальних картах для перегляду сузір'їв, Сонячної системи, материків та океанів Землі, України; у схемах та діаграмах; уміє доповнити власну карту міткою; доповнює пропущені дані в простих схемах, діаграмах; використовує схеми та діаграми для усних виступів; створює в середовищі графічного редактора зображення; уміє змінити та вдосконалити зображення з використанням функцій обертання, зміни освітлення, кольору, поворотів, вирізання; уміє створити колаж з кількох зображень; використовує у своєму мовленні слова <i>колаж, обертання, освітлення, діаграма</i>. Учень/учениця: має уявлення про різноманіття електронних книг та бібліотек; володіє початковими навичками

елементів на аркуші текстового документа: взаємне розміщення тексту, зображень, схем. Абзаци, посилання, заголовки, зміст. Вдосконалення текстів через виділення кольором, шрифтами фрагментів тексту, окремих слів. Списки. Послідовні списки у текстах. Таблиці. Доповнення готових таблиць. Змінювання та доповнення текстів з таблицями, зображеннями, схемами. Співпраця в Інтернеті Правила безпечного користування Інтернетом. Мережевий етикет. Різниця між реальним та віртуальним спілкуванням. Електронна пошта. Захист облікового запису. Культура листування. Інформаційні ресурси Інтернету. Пошук навчальних матеріалів в мережі. Навчальна діяльність учня в Інтернеті. Рівні доступу до навчальних матеріалів. Співпраця в мережі (спільні документи, презентації, карти, колажі тощо). Коментування та відгуки до створених	пошуку в бібліотеках за автором/авторкою, назвою; має уявлення про гармонійне розміщення об'єктів на аркуші текстового документу; знає призначення заголовків, абзаців, посилань; орієнтується у змісті текстового документу; вміє самостійно створити текст з 3-4 речень по 20 символів у кожному реченні; поєднувати текст, зображення, схеми на аркуші текстового документа; розташовувати текст лінійно, у вигляді списку, дотримуючись закономірності, даної в прикладі; доповнювати таблиці даними, знайомих з інших предметів; створювати на основі текстів таблиці та схеми (з готовим шаблоном таблиці чи схеми); використовує у своєму мовленні слова: <i>текстовий редактор, мітка, список, коментар.</i> Учень/учениця: уміє увійти у особистий обліковий запис поштової служби; надіслати лист вчителю/вчительці та однокласникам/однокласницям; здійснювати навчальну діяльність в Інтернеті за підтримкою та під контролем педагогів у закритому захищеному середовищі в тому числі й разом з іншими учнями/ученицями; обрати служби для задоволення власних навчальних, творчих потреб серед запропонованих
--	--

однокласниками/однокласницями продуктів. Служби для обміну знаннями, задоволення творчих потреб школярів. Сучасні пристрої для співпраці. Алгоритми з розгалуженням і повторенням Алгоритми з розгалуженням. Цикли: повторення задану кількість разів. Повторення до виконання умови. Алгоритми з циклами. Створення та виконання алгоритмів з розгалуженням та циклами для виконавців у середовищі програмування для дітей. Сортування та впорядкування об'єктів за деякою ознакою. Використання логічних висловлювань з «якщо - то...». Інформація Перетворення інформації. Перетворення інформації з текстової у графічну форму з використанням схем, діаграм. Перетворення інформації у вигляді тексту в таблицю з числами. Передавання інформації. Пристрої для передавання інформації. Джерело інформації. Приймач інформації. Пристрої введення та виведення інформації. Зберігання інформації. Носії	вчителем/вчителькою; знає засоби захисту власного облікового запису; розрізняє особливості віртуального спілкування; надає доступ однокласникам/однокласницям до власних навчальних матеріалів за електронною адресою; коментує продукти діяльності однокласників/однокласниць у мережі; уміє захищати свій інформаційний простір під час віртуального спілкування; використовує у своєму мовленні слова <i>віртуальний, мережевий етикет, електронна пошта, пароль, обліковий запис, доступ.</i> Учень/учениця: уміє виконувати, створювати та записувати алгоритми з розгалуженням та циклами; впорядкувати об'єкти за деякою ознакою; будує висловлювання з використанням зв'язки «якщо - то» у заданій ситуації; використовує у своєму мовленні слова <i>розгалуження, цикл.</i> Учень/учениця: має уявлення про те, що людина може здійснювати різні дії з інформацією; перетворює інформацію: текстової та числової форми в графічну у вигляді схем, діаграм за допомогою поданих учителем/вчителькою шаблонів;
---	---

інформації. Кодування інформації. Кодування та декодування інформації. Складові комп'ютера. Історія виникнення пристроїв для роботи з інформацією.	<i>називає</i> спосіб подання інформації; <i>наводить приклади</i> інформації, поданої різними способами; <i>має уявлення</i> про передавання, зберігання, кодування інформації; про носії інформації; <i>називає</i> 3-5 пристрої для передавання інформації; <i>розрізняє та наводить приклади</i> пристроїв для введення та виведення інформації (3-5); <i>описує</i> способи <i>та наводить приклади</i> кодування і декодування інформації; <i>розуміє</i>, що інформацію можна зберігати, опрацьовувати та передавати на великі відстані в закодованому вигляді; <i>використовує у своєму мовленні</i> слова <i>передавання, зберігання, кодування, декодування інформації, носії інформації, джерело, приймач інформації, пристрої введення, пристрої виведення.</i>
--	--

**Іноземна мова
(англійська) 4 клас**

Сфери спілкування	Тематика ситуативного	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістична компетентність			Соціокультурна компетентність	Загальнонавчальна компетентність
				лексична	граматична	фонетична		
Особ	Я, моя сім'я	- запр	Where do you	Населені	Граматичні	- ви	-знання к	- уважно

ис тіс на	і друзі (Місце прожи вання) Помеш кання Відпоч инок і дозвілля Приро да і навкол ишнє середо вище	ошув ати та нада вати інфо рмац ію про особ и / об'єк ти / явищ а / події / факт и; - опис уват и особ и/ місц я / об'єк ти / явищ а / події / факт и; - харак	live? I live in ... What is your address ? My address is ... When did you go there? Can you show me that...? It is / was interes ting. He/Sh e is taller than... He/S he is the youn gest in the fami ly. You are lucky! These are.../Т	пункти Магази ни Покуп ки Види помеш кань Умебл юванн я Дикі та свійськ і тварин и Види дозвілл я Спорт Улюбл ені дитячі герої Подор ожуван н я Подор ож до англом	структури засвоюют ься імпліцитн о (шляхом сприйман ня мовленне вих зразків у комунікати вних ситуаціях). Мовна компетенці я (граматичн а правильніс ть мовлення) формуєтьс я за рахунок багаторазо вого вживання мовленнєв их структур. Дієслово: Present Continuous , Future Simple Модальні дієслова: can, Іменник:	мо ва ви вче ни х слі в та ви раз ів до ста тн я дл я роз умі нн я; - наг ол ос у сл ова х і ре че нн ях; - ос об	ультурн их реалій с пільнот и, мова якої вивчаєт ься, у межах тематик и с итуатив ного спілкув ання, пов'яза ної з такими аспекта ми: - повсякд енне життя; - умов и житт я; - нор ми пове дінк и та соці	стежит и за презент ованою інформ ацією; - усвідомл ювати поставле ного завдання ; - ефектив но співпрац ювати під час парної та групової роботи; - акти вно засто сову вати мову, що вивч аєтьс я; - спри ймат и нови
Пуб лічн а	Подоро ж Свята і тради ції (Свят куван ня в кафе)							
Осв								

ітня	Шкільне життя	теризувати та оцінювати когось / щось; - розповідати про прочитане, почути, побажати про щось враження, думки, ставлення	hose are... I'm (doing) it now. Ok. I will help you. I'll do it tomorrow. – OK. ...because I like it. What...? When...? Where...? Why...? How...?	овних країн Види транспорту Довкілля Свята Шкільний розклад	однина, множина. Прикметник: ступені порівняння. Займенники: особові, присвійні, вказівні. Артикль: означений, неозначений. Числівник 1-100, порядкові числівники. Сполучник: than, or, because, but. Безособові речення: It's sunny.	ли вості інтонації	альні і правила поведінки - вживання та вибір привітань і форм звертання; - вживання та вибір вигуків - дотримання правил ввічливості	й досвід (нову мову, нових людей, нові способи поведінки тощо) і застосовувати інші компетенції, для того щоб діяти у специфічній навчальній ситуації
------	----------------------	--	---	---	---	--------------------	--	---

Основи здоров'я

4 клас

(34 годин, із них 2 години ~ резервні)	
Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
1. Здоров'я людини Цінність і неповторність життя і здоров'я людини. Безпека життєдіяльності. Цілісність здоров'я: взаємозв'язок фізичної, соціальної, психічної і духовної його складових. Чинники здоров'я. Показники розвитку дитини. <u>Практична робота</u> *Визначення рівня фізичного розвитку.	Учень/учениця н а з и в а ю т ь : - складові здоров'я; - чинники впливу на здоров'я; - чинники, що сприяють гармонійному фізичному розвитку; п о я с н ю ю т ь : - цінність людського життя і здоров'я; - що таке безпека, небезпека та безпека життєдіяльності людини; - необхідність підтримання нормальної маси тіла; р о з п і з н а ю т ь : - вікові зміни власного організму; а н а л і з у ю т ь : - цілісність здоров'я; - вплив природних і соціальних чинників на здоров'я; у м і ю т ь : - визначати рівень свого фізичного розвитку
2. Фізична складова здоров'я Збалансоване харчування. Вітаміни та їх значення для здоров'я. Питний режим. Значення води для життя і здоров'я людини. Вплив рухової активності на розвиток організму. Принципи загартовування. Профілактика порушень зору, слуху, опорно-рухового апарату у школярів. Відновлення рівня здоров'я після хвороби. Гігієна порожнини рота. Гігієна оселі. Повітря, його значення	Учні н а з и в а ю т ь : - групи харчових продуктів; - принципи загартовування (поступовість систематичність, дозованість); - фактори, що забруднюють атмосферне повітря і повітря приміщень; п о я с н ю ю т ь н е о б х і д н і с т ь : - уживання різноманітної корисної їжі і належної кількості води; - обмежувати вживання жирних, копчених і солодких продуктів та

для здоров'я. <u>Практичні роботи</u> Вправи для профілактики плоскостопості. *Гігієнічний догляд за порожниною рота. *Складання рекомендацій «Як підтримувати чисте повітря в оселі».	напоїв, смажених страв; • дбати про органи зору, слуху, опорно-руховий апарат; • регулярного провітрювання приміщень; аналізують: • вплив малорухливого способу життя на здоров'я; • вплив шкідливих звичок на стан зубів і прикус; уміють: • виконувати фізичні вправи для розвитку сили, спритності, витривалості, комплекс процедур загартовування; • дотримуватися настанов для профілактики порушень зору, слуху, постави і плоскостопості; • поступово долати відставання, яке може виникнути внаслідок пропуску занять
3. Соціальна складова здоров'я Традиції збереження здоров'я в родині. Знайомство з людьми. Дружба і здоров'я. Побудова дружніх стосунків. Вплив друзів. Протидія небажаним пропозиціям. Формування негативного ставлення до куріння та алкоголю. Вплив телебачення, комп'ютера, мобільних телефонів та інших електронних засобів на здоров'я. Вплив реклами на рішення і поведінку людей. Інфекційні хвороби, що набули соціального значення. Охорона здоров'я дітей. Гуманне ставлення до людей з особливими потребами. Наодинці вдома. Дії дитини за умов опосередкованої небезпеки: пожежа в іншій квартирі, іншому будинку тощо.	Учень/учениця навчаються: • родинні традиції, сприятливі для збереження здоров'я; • різні способи казати «НІ!»; • медичні установи свого населеного пункту/мікрорайону; • способи допомоги людям з особливими потребами; • одяг і взуття, які можуть становити небезпеку у натовпі; • правила користування телевізором, комп'ютером, мобільним телефоном; • правила дорожнього руху на перехресті, майдані, в місцях ремонту дороги, під час ДТП; • причини ДТП; розпізнають: • ознаки дружніх стосунків; • способи тиску (умовляння, лестощі, погрози);

Безпека школяра. Правила поведінки під час масових шкільних заходів. Вихід із непередбачених ситуацій поза межами домівки, школи. Безпека руху пішоходів. Сигнали регулювання дорожнього руху. Види перехресть. Рух майданами. Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП). Групи дорожніх знаків (6.1-6.4, 6.8-6.15, 7.1.4). <u>Практичні роботи</u> Рольова гра «Будьмо знайомі!» Моделювання ситуації звернення за телефонами довіри. Моделювання ситуацій відмови від пропозицій, що можуть мати негативні наслідки. Моделювання ситуацій допомоги людям з особливими потребами.	• небезпечні ситуації, які потребують категоричної відмови; • види перехресть; Учень/учениця пояснюють : • чому окремі інфекційні хвороби набули соціального значення; • необхідність гуманного ставлення до людей з особливими потребами; аналізують : • вплив шкідливих звичок (куріння, вживання алкоголю) на здоров'я; • поведінку дитини у місцях великого скупчення людей; уміють : • знайомитися з людьми; • аналізувати позитивний і негативний вплив друзів; • критично ставитися до реклами алкоголю і тютюну; • правильно реагувати на обзивання, намовляння, бійки та інші дії своїх однолітків; • надавати допомогу і моральну підтримку тим, хто цього потребує; • уникати небезпечних місць в своєму мікрорайоні/населеному пункті; • дотримуватися правил переходу дороги в місцях перехресть, майданів з урахуванням місцевих умов; • безпечної поведінки у натовпі, під час масових шкільних заходів; в і д т в о р ю ю т ь : • порядок дій у ситуації опосередкованої небезпеки, виклику рятувальних служб
4. Психічна і духовна складові здоров'я Самооцінка і поведінка людини.	Учень/учениця називають : • вольові якості людини; • приклади справ, гідних поваги;

Упевненість і самовпевненість. Повага і самоповага. Вибір і досягнення мети. Бажання, можливості, обов'язки. Воля і здоров'я людини. Звички і здоров'я. Формування звичок. Розвиток творчих здібностей. Заохочення однолітків до здорового способу життя. <u>Практичні роботи</u> *Виконання проекту «Моя мета». *Виконання проекту з формування корисної звички. Виконання проекту: «Відомі параолімпійці». Виконання проекту: «Здоров'я всьому голова!» (розроблення плану вистави, творчого конкурсу, змагання тощо за тематикою здорового способу життя).	наводять приклади: • активної, упевненої, пасивної і агресивної поведінки; • ситуацій, в яких гартується характер; аналізують: • різницю між упевненістю і самовпевненістю; • відмінність між «хочу», «можу» і «треба»; • вплив звичок на здоров'я людини; пояснюють: • що таке повага і самоповага; • вплив самооцінки на поведінку людини; • значення позитивного ставлення людини до життя; уміють: • обирати мету, розробляти і виконувати план дій щодо досягнення мети (наприклад, формування корисної звички); • працювати в команді, мотивувати і зацікавлювати; • творчо мислити і продукувати ідеї для пояснення переваг здорового способу життя.
--	--

